

**УНИВЕРЗИТЕТ
„ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“
ШТИП**

**Факултет за туризам
и бизнис логистика**

ПРИРАЧНИК ЗА ЦАРИНСКО РАБОТЕЊЕ

**проф. д-р. Златко Јаковлев
доц. д-р. Снежана Бардарова**

Штип, 2017

1. ДЕФИНИРАЊЕ НА ПОИМОТ ЦАРИНА

Поимот “царина” е термин со повеќе значења; поим што предизвикува различни психолошки реакции кај оние што патуваат во странство, што вршат надворешно трговска размена, или меѓународен транспорт; поим при чие споменување ретко кој останува рамнодушен.

Вечна игра и вечно надмудрување меѓу оние што ја вршат царинската власт и оние што мораат да постапуваат како што ќе им се наложи или да платат според утврдените прописи, под закана со материјални, па и кривични санкции.

Поимот “царина” означува давачка што порано му се плаќала на суверенот, а сега и се плаќа на државата при влезот, излезот, или преминот на стоките преку нејзиното царинско подрачје.

Во современи услови, терминот “царина” е повеќеозначен.

Најнапред, со овој термин се означува паричниот износ (или евентуално дел од стоката) што се наплатува во вид на јавна давачка (давачка на државата). Затоа некои автори царината ја нарекуваат индиректен данок.

Во таа смисла, вообичаено се вели: “Платив царина”, или: “Државата наплатува висока царина” и слично. Притоа, во секојдневниот жаргон со поимот “царина” се означува не само износот на царината, туку и сите други давачки што ги плаќа царинскиот обврзник. Овој термин често се употребува кога се мисли на оној дел од државната администрација што ги наплатува пропишаните царини и други давачки при влез, излез или премин преку царинското подрачје (всушност, скратен термин со кој се означува царинската служба).

Исто така, овој термин се употребува и кога се мисли на седиштето на царинската служба, и тоа со две значења: царинска администрација (Царинска управа или Царинарница) и оперативна царинска единица во која се врши царинење на стоките. На пример, вообичаено се вели: “Одам во (или на) царина”; “Имам состанок во царина” и слично.

“Царината” како државна служба извршува многу сложени и мошне значајни макроекономски функции, односно со својата организација, со процедурата што ја применува и со механизмите на своето функционирање, претставува инструмент на остварување на надворешнотрговската размена во согласност со правилата на однесување утврдени од страна на законодавната и извршната власт, односно како инструмент на контрола на вкупните движења на луѓето, стоките и на капиталот преку државната граница.

Низ царинска процедура мора задолжително да мине секој увоз и извоз, односно секое примање и праќање преку државната граница, како и секој премин низ царинското подрачје. Тоа и овозможува на царината да ја врши функцијата на регулатор на надворешно трговската размена на стоки и услуги.

Царинската служба ги контролира вкупните текови на меѓународна размена, грижејќи се за прецизна примена на прописите при сите надворешнотрговски трансакции. Нејзина функција е да ја заштити домашната економија од прекумерна странска конкуренција и да обезбедува доследна примена на прописите од областа на надворешнотрговскиот и на девизниот систем на земјата.

Со развиената мрежа на својата организација (истурените пунктови на определените гранични премини), како и со систематското евидентирање и обработката на тековите на меѓународната размена, Царината овозможува да се формира неопходна информациона основа за следење како се остварува политиката на меѓународната трговска размена и на другите облици на меѓународна економска соработка.

Најпосле, грижејќи се за наплатата на царините и на другите давачки во надворешнотрговскиот промет, царинската служба обезбедува приходи за државниот буџет, кои служат првенствено за финансирање на различните државни и општествени функции, но и за поттикнување на развојот на националната економија и нејзино вклучување во меѓународната поделба на трудот.

Од накосо изложените опсервации произлегува дека царинската служба има функција да обезбедува доследна примена на институтите, инструментите, мерките, постапките и механизмите утврдени со царинскиот систем и со царинската политика на земјата. Со други зборови, се работи за примена на конкретно утврдените "правила на игра" што мора да ги почитуваат сите субјекти (физички правни лица) во остварувањето на своите права, обврски и одговорности.

2. ИНСТИТУТИ И ИНСТРУМЕНТИ НА ЦАРИНСКИОТ СИСТЕМ

ОСНОВНИ ИНСТИТУТИ НА ЦАРИНСКИОТ СИСТЕМ

Секоја земја, врз основа на својот царински суверенитет, ги дефинира основните правни институти на својот царински систем. Тоа се оние правни институти без кои не може да се замисли практичното остварување на царинскиот суверенитет, на инструментите, на режимот и на постапките утврдени со царинскиот систем на земјата.

Поимот "**царинско подрачје**" се однесува на одредена територија, односно на територија на која се применува царинскиот суверенитет на една држава, односно нејзините автономни прописи и одредбите од ратификуваните меѓународни договори и спогодби. правила.

Царинската линија се дефинира како линија со која се поврзуваат крајните точки на царинското подрачје на една земја и со тоа нејзиното царинско подрачје се разделува од царинското подрачје на друга, односно на други држави. Со други зборови, со царинската линија се врши разграничување на царинските подрачја на одделни земји, по правило на соседни.

Покрај терминот "царинска линија", за дефинирањето на овој поим се употребуваат и други термини, како што се: царинска меѓа, царинска граница, царинска црта и сл.

По правило, царинската линија е идентична со државната граница на копно, во воздух, на граничните мориња и на граничните реки и езера.

Таков е и случајот со царинската линија на Република Македонија. Во Законот за царините (чл. 2) изрично е утврдено дека "царинската линија е идентична со државната граница". Истото решение е задржано и во новиот Царински закон.

Царинскиот појас е дел од царинското подрачје на една земја во одредена широчина што се протега од царинската линија (на копно, море, езера или погранични реки) кои се во внатрешноста на царинското подрачје, во длабочина утврдена со закон. Големината на царинскиот пограничен појас зависи од специфичностите на секоја земја (големина на земјата, географска положба и релјефни и хидрографски карактеристики, политички и економски карактеристики и др.).

Бидејќи царинските органи објективно не можат во секој момент да се најдат на секоја точка од царинската линија, се наметнува потребата да се определат конкретни места на кои може илегално да се преминува царинската линија. Тие места се нарекуваат "царински премини".

Но, секој излез од царинското подрачје на една земја едновременно е и влез во царинското подрачје на некоја од соседните земји. И обратно. Затоа е сосема логично определувањето на царинските премини да се усогласува со билатерални меѓудржавни договори со соседните земји.

Царински патишта

Движењето на стоките и на патниците кон царинските премини, со дестинација во одредено царинско подрачје или со намера да транзитираат преку него кон други царински подрачја, не може да се пропише со закон или со некој друг пропис. Тоа значи дека на превозниците, односно на патниците не може да им се наметне по кои патишта и со кој вид сообраќај ќе се движат низ царинското подрачје кон определено место на легално преминување преку царинската линија (царински премин).

Меѓутоа, сообраќајните правци во сите видови сообраќај меѓу две соседни царински подрачја (освен мали исклучоци, тоа значи и меѓу две соседни држави), сепак се детерминирани од природно-географските, историските и економските фактори под чие влијание се развивал меѓународниот сообраќај. Затоа е сосема логично царинските, односно меѓудржавните, премини преку царинската линија да се наоѓаат во точките на пресек на одредена меѓународна сообраќајница со царинската линија меѓу две царински подрачја.

Според тоа, може да се рече дека меѓународните сообраќајни патишта им претходат, односно, на одреден начин, ги детерминираат местата на премини преку царинската линија, што ги сече местата на кои се отвораат царински (меѓудржавни) премини.

Тие сообраќајни правци, односно патишта, по кои се транспортираат, односно се пренесуваат и превезуваат стоки и патници преку утврдените царински премини на царинската линија, се нарекуваат **царински патишта**.

Можат да се разликуваат различни видови царински патишта: копнени (железнички и друмски), водени (морски, езерски и речни) и воздушни.

Царинските премини претставуваат места на кои единствено може легално да се преминува царинската линија, односно државната граница на една кон друга земја. Секоја држава со свои законски прописи ги утврдува конкретните царински премини и дека местата на царинските премини во основа се детерминирани со меѓународните сообраќајни патишта, односно со тнр. царински патишта. Местата на царинските премини од едно кон друго царинско подрачје, односно од една кон друга земја, секогаш се

утврдуваат во согласност со државните и со царинските органи на соседните земји, и тоа со меѓудржавни договори и со спогодбите за пограничен промет.

Царинските премини можат најнапред да се поделат на: гранични премини за меѓународен сообраќај, и гранични премини за пограничен промет.

Меѓународни царинско-гранични премини се оние кои се отворени за редовен и постојан меѓународен сообраќај од сите видови, или за вонреден сообраќај што однапред и е најавен на надлежната царинарница.

Во копнениот (железнички и друмски) меѓународен сообраќај, тоа се царинските премини што се распоредени на местата на кои железничките пруги, односно патиштата ја пресечуваат царинската линија меѓу две земји.

Со царинското законодавство на Република Македонија е утврдено дека стоките и патниците можат да преминуваат преку царинската линија единствено на царинските премини. Конкретно е утврдено дека увозот, извозот и превозот на стоки, односно преминувањето на лица преку царинската линија се врши преку граничните премини за меѓународен сообраќај, а дека преку граничните премини за пограничен сообраќај можат да преминуваат и да пренесуваат царинска стока само лица кои тоа право го имаат врз основа на закон или меѓународен договор.

Конкретните царински премини се утврдуваат со посебен закон. Тоа е обично Законот за преминување на државната граница и за движење во граничниот појас.

Во Република Македонија, царински премини за редовен меѓународен сообраќај се:

- а. во железничкиот сообраќај: Табановце, Волково и Гевгелија;
- б. во друмскиот сообраќај: Табановце, Пелинце, Блаце, Сопот, Јажинце, Деве Баир, Богородица, Ново Село, Делчево, Стар Дојран, Берово, Меџитлија, Кафасан, Блато, Стење и Свети Наум.

Царински премини во поморскиот сообраќај можат да бидат само морските пристаништа што постојано се отворени за трговски бродови во редовниот меѓународен сообраќај и пристаништа отворени во туристичката сезона (сезонски меѓународни пристаништа).

И во граничните езера и реки, бродовите и други пловила можат да доаѓаат само во пристаништата отворени за меѓународен сообраќај, односно оние што се определени како царински премини.

Во воздушниот сообраќај, царински премини можат да бидат само аеродромите отворени за меѓународен сообраќај.

Во Република Македонија, тоа се: аеродромот во Скопје и аеродромот во Охрид.

И во поштенскиот сообраќај постојат одредени царински премини, макар што поштенските пратки по правило се пренесуваат со редовен копнен, поморски, речен, езерски или воздушен сообраќај.

Во Република Македонија поштенски царински премини се: Пошта Скопје и Пошта Битола. Царински премини за пограничен сообраќај се оние преку кои државјаните на една земја можат да ја преминуваат царинската линија. Односно државната граница, заради престој во погранично подрачје на друга земја (и обратно) во рамките на пограничниот промет малограничен и двосопственички промет). Овие гранично-царински премини се одредуваат врз основа на меѓудржавен договор, а уште почесто со билатерални спогодби за малограничен промет меѓу соседните земји. За овој вид царински премини е карактеристично што преку нив можат да преминуваат само точно одредени лица, заради прецизно утврдени цели и со специфичен статус во поглед на царинскиот режим во меѓународниот промет. Бидејќи царинските премини по правило се и премини на државната граница, во нив, покрај царинскиот надзор и контрола, се врши и пасошка и друга контрола од страна на полицијата. Покрај овие две служби, на царинско-гранчните премини се лоцирани и одредени претпријатија, односно нивни територијални единици, заради вршење на нивната стопанска дејност (шпедиции, менувачници, слободни царински продавници и сл.).

Царинските системи на сите земји конкретно го утврдуваат времето во текот на деноноќието во кое може да се врши промет на стоки и патнички промет со странство. Можат да се разликуваат три ситуации: преминување во секое време дење и ноќе; преминување само во дневно време; и преминување во посебно одобрено време.

Поим за царинска стока

При разгледувањето на претходните институти на царинскиот систем (царинско подрачје, царинска линија, царински премини итн.) често го спомнувавме поимот "промет на стоки". Во секој од тие случаи се работеше или за увезување (внесување или примање), за извезување (изнесување или праќање), или за преминување (транзит) на стоки од едно во друго царинско подрачје. Јасно е дека во сите тие случаи станува збор за промет на подвижни предмети (ствари кои имаат употребна вредност, вредност и прометна вредност, како, впрочем, и стоките во внатрешната трговија). Со оглед на фактот што учесниците (претпријатија и други правни лица) во надворешнотрговскиот промет се резиденти (државјани) на различни земји, се јавува тнр. странски елементи во нивните меѓусебни

договорни односи, па и стоките што се предмет на размената имаат поинаков правен статус.

Со други зборови, стоките во надворешно-трговскиот промет не се "обични" стоки, туку специфични - "царински стоки". Кога стоките ќе станат предмет на меѓународна размена и преминуваат преку царинската линија, како граница на одделно царинско подрачје, односно кога над нив ќе почне да се спроведува надзор од страна на царинските органи, царинска постапка и царинење, тогаш тие стануваат царински стоки.

Под поимот **"царинска стока"** се подразбира онаа стока која се наоѓа во меѓународен промет (извоз, увоз или провоз), односно со свесна човечка активност минува преку царинската линија и над неа се спроведуваат соодветни мерки на царински надзор и царинење.

Наведената општа дефиниција на царинската стока содржи два битни елемента:

- прво, стоката да е предмет на надворешнотрговска размена и
- второ, да преминува преку царинската линија од едно кон друго царинско подрачје.

Меѓународната трговија претставува купопродажна трансакција кај која едната страна (продавачот) е резидент на една, а другата договорна страна (купувачот) резидент на друга земја. Целта на купопродажбата, притоа, е стоките да се пренесат од една во друга земја, односно од едно во друго царинско подрачје. Со тој чин, извезените стоки дефинитивно престануваат да бидат дел од општествениот производ на земјата извозник, додека со увезените стоки се зголемува расположивиот општествен производ на земјата увозник. Се разбира, транзитот на стоки преку царинското подрачје на една земја претставува неутрална операција во однос на нејзината национална економија. Значи, со самиот чин на меѓународната купопродажба, иако се работи за стоки што се извезуваат, односно увезуваат, меѓу две земји (меѓународна трговска размена), тие не стануваат царински стоки со самото склучување на увозно-извозните купопродажни договори, туку тоа својство го добиваат дури со чинот на преминувањето преку царинската линија и нивното ставање под царински надзор.

Според тоа, критичниот момент кога една стока станува царинска стока е нејзиниот премин преку царинската линија и отпочнувањето на царинската постапка во поширока смисла.

Меѓутоа, постојат случаи кога одредена стока може да добие третман на царинска стока уште пред да ја премине царинската линија, односно да влезе од едно во друго царинско подрачје. При извозот, моментот на премин преку царинската линија по правило не се совпаѓа со моментот кога стоките во меѓународниот промет добиваат карактер на царински стоки. Извозните стоки стануваат царински стоки уште во моментот кога ќе се покрене

постапката за нмвно извозно царинење (поднесување на извозна царинска декларација) и имаат третман на царински стоки се до моментот па премии преку царинската линија во правец на странско царинско подрачје.

Исто така, третман на царински стоки имаат и домашни стоки над кои се врши тнр. извозно-увозно царинење по основ на меѓународна производна кооперација или отстапување на инвестициони работи во земјата на странски изведувач.

Од накусо изложената содржина на институтот "царинска стока" може да се види дека тој има посебно значење не само од аспект на работењето на царинските органи во доменот на контролата на надворешнотрговскиот промет, туку и за самите субјекти во надворешната трговија.

Извозниците, односно увозниците, покрај условите што владеат на одделни странски пазари, треба добро да ги познаваат и прописите за третманот на царинските стоки во одделни земји, за стоките и царинските режими, за царинските и други оптоварувања при увозот и извозот и сл., бидејќи само со познавање на тие услови ќе можат да имаат јасна претстава за профитабилноста на своите надворешнотрговски зделки.

Основни карактеристики на царинската стока

Општо земено, царинската стока треба да ги има сите основни карактеристики на стоката воопшто, но и одредени специфични карактеристики како услов да добие третман на царинска стока. Тоа значи дека царинската стока треба да има: употребна вредност, вредност и прометна вредност. Исто така, за да добие третман на царинска стока, таа треба да биде материјализирана, т.е. да има одредени физички и хемиски својства, односно да биде предмет наменет за меѓународна размена. Натаму, тоа значи дека стоката треба да биде подвижна, бидејќи единствено така може да се превезува или пренесува, односно да преминува преку царинската линија, што претставува битна карактеристика на царинската стока. Најпосле, за да се води царинска постапка и стоката да биде оцаринета, таа треба да има свое место во Царинската тарифа. Сите тие карактеристики треба да бидат симултано исполнети за една стока да има третман на царинска стока. На пример, една стока може во одредена земја да има употребна вредност и вредност, но да не биде подвижна, или нејзиниот меѓународен промет да е забранет, што значи да не може да мине преку царинската линија и да влезе во царинското подрачја на некоја друга земја. Во тој случај, таа стока не може да претставува царинска стока.

- Царински стоки според насоката на нивното движење

Според овој критериум, царинските стоки можат да се поделат на: извозни, увозни и транзитни.

Извозни царински стоки се оние кои се извезуваат од домашното царинско подрачје во некое друго царинско подрачје.

Како што видовме, статус на царинета стока тие добиваат во моментот кога започнува постапката за извозно царинење (поднесување на извозна царинска декларација) и тој статус го имаат се до моментот кога ќе ја преминат царинската линија кон странското царинско подрачје.

Исто така, истакнавме дека при тнр. извозно-увозно царинење, извозните стоки имаат карактер на царински стоки макар што воопшто не ја преминуваат царинската линија кон друго царинско подрачје, туку остануваат (по основ на меѓународна производна кооперација или инвестициони работи во земјата) во домашното царинско подрачје.

Инаку, **извозните стоки** се, по правило, стоки произведени во домашното стопанство, односно тие се од национално потекло, но и странски стоки исто така можат да претставуваат извозни царински стоки од домашното царинско подрачје.

Како извозни царински стоки се сметаат и предметите што домашни државјани ги изнесуваат од земјата кога патуваат во странство. Тие се должни одредени стоки што со себе ги носат да ги пријават на излезната царинарница, за таа да ги регистрира дека се изнесуваат во странство, за потоа, при враќањето од странство, домашните државјани да можат да ги внесат воземјата без плаќање царина и други увозни давачки.

За извозните царински стоки е карактеристично што тие имаат значење од аспект на мерките на царинскиот надзор (со сите негови елементи), а посебно од аспект на систематската односно сеопфатна контрола на извозните текови и на девизниот прилив. Од аспект на царинењето во потесна смисла на зборот, односно наплатата на царината и другите давачки, тие немаат никакво значење, бидејќи во современите услови во ретко која земја се наплатува извозна царина.

Увозни царински стоки се оние што во домашното царинско подрачје влегуваат од некое странско царинско подрачје.

Се работи за стоки што се увезуваат врз основа на надворешнотрговски купопродажни договори, како и врз основа на други специфични зделки во меѓународниот промет.

Исто така, увозни царински стоки се и предметите што странски или домашни државјани со себе ги носат при патувањето од странство во нашето царинско подрачје, без оглед дали на тие стоки се наплатува царина или можат да се користат одредени царински повластици. Во секој случај, со преминот преку царинската линија тие добиваат карактер на царински стоки и мора да бидат ставени под царински надзор.

И кај овој вид царински стоки треба да ги имаме предвид претходно наведените случаи на исклучоци, кога одредени стоки, односно предмети, добиваат карактер на царински стоки и пред да ја преминат царинската линија кон домашното царинско подрачје (бродови купени во странство од страна на домашни претпријатија, ако почнат да превезуваат товар во странски територијални води), или воопшто не влегуваат во домашното од некое странско царинско подрачје (случаите на извозно- увозно царинење).

Увозните царински стоки имаат посебно значење како од аспект на мерките на царинскиот надзор, така и од аспект на заштитата на домашното стопанство од странска конкуренција.

Институтот "царинска стока" овозможува систематска и целосна контрола врз тековите на увозот (стриктно почпување на утврдените надворешнотрговски режими, на условите за увоз и за ставање во промет на домашниот пазар, на санитарната и фитопатолошката заштита и сл.).

Исто така, со наплатата на увозната царина и на другите увозни давачки, домашното стопанство ефективно се штити од странска конкуренција и со тоа му се овозможува поголема конкурентска способност на домашниот пазар, а тоа значи и подинамичен развој. Притоа не треба да се потценува ни значењето на наплатените царини и други увозни давачки како извор на буџетските приходи.

По завршувањето на царинската постапка и наплатата на царината и на другите увозни давачки, или ослободувањето од плаќање на тие давачки, престанува статусот на царинската стока. Од тој момент увозниците, односно домашните корисници на увезената стока, со неа можат слободно да располагаат, бидејќи, по ослободувањето од царински надзор, стоката во се се изедначува со домашна стока, или, според вообичаениот стручен термин се "национализира".

Провозни царински стоки се оние што само транзитираат низ одредено царинско подрачје. На овие стоки по правило не се плаќа царина и други давачки, но и тие имаат соодветно значење од аспект на мерките на царинскиот надзор се додека транзитираат низ царинското подрачје. Сместата на тие мерки е првенствено во царинската контрола со која

се обезбедува спречување на неовластено постапување со стоките во транзит, или нивно користење или илегално задржување во домашното царинско подрачје. Тоа значи дека со нивниот третман како царински стоки се обезбедува од царинското подрачје да излезат во потполно идентична состојба во која во него влегле. Во врска со транзитните царински стоки треба да се истакне дека е постигнат извонреден напредок во третманот на тие стоки од страна на царинските органи на различни земји, во смисла на олеснување и забрзување на нивното движење низ различни царински подрачја. Тоа е остварено благодарение на меѓународните конвенции за транзит на стоки во сите видови меѓународен сообраќај, како и на развојот на модерни и брзи меѓународни сообраќајници, а посебно на развојот на комбинираниот транспорт.

Царински стоки според основната намена

Според критериумот "основна намена" на предметите што се увезуваат, односно извезуваат, царинските стоки би можеле да се поделат на: комерцијални и некомерцијални.

Комерцијални се царинските стоки што се увезуваат или извезуваат од страна на претпријатија и други правни лица регистрирани за надворешнотрговска дејност.

Исто така, третман на комерцијални царински стоки имаат и оние што ги внесуваат физички лица, како патници во меѓународниот сообраќај, ако стоките што ги внесуваат во царинското подрачје, или од него ги изнесуваат, не се наменети за лични потреби, односно за потреби на сопственото домаќинство, туку за понатамошна препродажба.

Некомерцијални царински стоки се оние предмети што ги увезуваат или извезуваат, односно внесуваат и изнесуваат граѓаните во меѓународниот патнички сообраќај (домашни и странски патници), како и во пограничниот промет (двосопственички и малограничен промет). Се работи за стоки, односно за предмети, чија намена е задоволување на сопствени потреби (лични или на своето семејство, односно домаќинство). Тука спаѓаат: личниот багаж и други предмети на патниците во меѓународниот сообраќај, како и предметите утврдени со автономните царински прописи на одделни земји, односно со билатералните договори и спогодби за пограничен промет. Со оглед на специфичниот карактер на овој вид царински стоки, со соодветни законски и други прописи се утврдува видот, количината и вредноста на предметите што во меѓународниот промет се сметаат за

некомерцијални царински стоки, а кои, врз основа на тоа, уживаат одредени царински повластици, односно на нив не се наплатува царина и други давачки.

На примерот на некомерцијалните царински стоки најдобро се гледа дека обврската за плаќање царина и други давачки не е определувачки критериум за статусот на една стока како царинска. Значи, царински стоки се и оние што се ослободени од плаќање царина.

Битен критериум е дека и некомерцијалните стоки минуваат преку царинската линија и дека се ставаат под царински надзор, односно врз нив се спроведува пропишана царинска постапка.

Царински стоки според видот на надворешниот трговскиот промет

Според овој критериум, царинските стоки би можеле да се поделат на два вида: дефинитивно извезени, односно увезени, царински стоки и привремено извезени, односно увезени, царински стоки.

За дефинитивно извезените, односно увезените, царински стоки важат сите опсервации што ги изнесовме зборувајќи за извозните, односно увозните царински стоки.

Кај овој вид царински стоки, од суштинско значење е што со извозното, односно увозното царинење и со преминот на стоките преку царинската линија (се разбира, со исклучоците за кои стана збор), се менува сопственоста на стоките и тие дефинитивно стануваат дел од стопанството на некоја странска земја (при извозот), односно дел од домашното стопанство (при увозот).

Привремено извезените, односно увезените, царински стоки имаат низа специфични карактеристики.

Со завршената постапка на привремено извозно царинење, стоките излегуваат од царинското подрачје на една земја, а при преминот на царинската линија и влегувањето во царинското подрачје на другата земја се врши привремено увозно царинење.

Меѓутоа, и по завршувањето на овие две сукцесивни операции на царинење не се менува сопственоста на стоките, ниту, пак, нивната припадност на едната или на другата национална економија. Исто така, привремено извезените, односно привремено увезените стоки и натаму остануваат царински стоки, што ќе рече стоки под царински надзор, контрола и посебна евиденција, се до моментот кога дефинитивно извозно ќе се оцаринат (или ќе се вратат во земјата), односно кога ќе се вратат во земјата од која привремено се увезени (или дефинитивно, во целост или делумно, увозно ќе се оцаринат). Така, од

привремено извезени, односно увезени, царински стоки, тие стануваат дефинитивно извезени, односно дефинитивно увезени царински стоки.

Царински стоки според основниот царински режим

Од аспект на овој критериум, царинските стоки би можеле да се поделат на: царински стоки на кои се плаќа царина и оние на кои не се плаќа царина.

Веднаш да нагласиме дека оваа поделба се однесува само на увозните царински стоки, затоа што практично во ндедна земја не се наплатуваат извозни царини.

Во царинските системи на сите земји, обврската за плаќање царина (по правило увозна) е утврдена како општ царински режим. Тоа значи дека, по правило, царинските стоки на кои се плаќа увозна царина и други давачки се единствениот вид царински стоки според овој критериум.

Царинските стоки што се ослободени од плаќање царина претставуваат правило кај извозот, а кај увозот неподложноста на царинска обврска или царинските повластици во смисла на ослободување од плаќање царина, се прецизно утврдени во царинското законодавство и во другите автономни царински прописи, а во одредени случаи и во билатералните и мултилатералните договори и спогодби од областа на царините.

ЦАРИНСКА ОБВРСКА И ЦАРИНСКИ ОБВРЗНИК

Како што напред истакнавме, суштината на институтот царинска стока се состои во тоа што стоките кои се предмет на надворешнотрговска размена и воопшто на меѓународен промет, добиваат третман на царински стоки, по правило, по преминувањето на царинската линија, кога врз нив се применуваат мерки на царински надзор и отпочнува постапката за царинење.

Лицата кои ги превезуваат или ги пренесуваат стоките преку царинската линија, со тоа стануваат царински обврзници и за нив настанува тнр. царинска обврска, која, во крајна линија, се сведува на плаќање царина и други давачки, или пак се ослободуваат од тие обврски, под услови утврдени со закон. Значи, поимите "царинска обврска" и "царински обврзник" се тесно сврзани со институтот "царинска стока".

-Царинска обврска

Царинска обврска е обврската да се плати царина и други давачки на царинската стока што во царинското подрачје на една земја се увезува, од него се извезува или преку него се превезува.

Во врска со царинската обврска се поставуваат две суштински прашања, кои се регулираат со царинскиот систем на секоја земја: подложност или неподложност на плаќање царина и други давачки и моментот на настанувањето на царинската обврска. Во современите услови извозната царина претставува вистинска реткост, а провозната (транзитната) царина практично и не се наплатува во ни една земја. Затоа во основа се работи за царинска обврска во смисла на плаќање на увозна царина и други увозни давачки.

Подложност на плаќање царина

Во современите царински законодавства обично најнапред генерално се утврдува подложност на плаќање царина за сите стоки и во сите правци на движење на царинските стоки. Тоа најчесто се изразува со формулацијата: "Стоките што ја преминуваат царинската линија... подлежат на плаќање царина ... "

Потоа, во наредните ставови во законската норма за подложност на плаќање царина се утврдуваат случаите на отстапување од оваа обврска, односно се набројуваат стоките што не подлежат на плаќање царина и други давачки.

Неподложноста на плаќање царина и други давачки, односно исклучоците од генералната царинска обврска, во најголем број законодавства таксативно се утврдува во самиот Закон за царините. Случаите на неподложност на плаќање царина, притоа, не се утврдуваат случајно, туку врз основа на одредени принципи и критериуми. Со ваквиот приод, законодавецот оневозможува произволно утврдување на исклучоците и не препушта тие да се определуваат со подзаконски акти од страна на органите на извршната власт.

Можат да се разликуваат два вида исклучоци:

- подложност на плаќање царина и други увозни давачки и
- ослободување од плаќање царина

Во современите царински системи, при определувањето на стоките што не подлежат на плаќање царина, се поаѓа од стојалиштето дека царината има првенствено заштитна функција на домашното стопанство од странска конкуренција. Заради тоа, од обврската за плаќање царина се изземаат сите видови стоки што во прометот со странство не

предизвикуваат негативни ефекти врз домашното стопанство, односно што се неутрални од аспект на меѓународната конкуренција. На тој начин, се стимулира извозот на домашните стоки, се овозможува непречен провоз на странски стоки преку домашното царинско подрачје, како и развој на одделни стопански дејности, односно развој на нестопанските дејности (образование, наука, култура и сл.). Поаѓајќи од овие принципи, не подлежат на плаќање царина:

1. сите стоки што се извезуваат, изнесуваат или иепраќаат преку царинското подрачје;
2. стоки што се провозуваат преку царинското подрачје;
3. извозно и увозно оцаринети стоки во случаи кога, заради одредени причини, се враќаат од странство во домашното царинско подрачје или обратно (стоките извезени во странство не се продадени, извозникот не испорачал стоки според купопродажниот договор, раскинување на деловни односи и сл.);
4. стоки што ги извезле домашни државјани и што се оцаринети, а се враќаат од странство (се мисли на технички и други стоки што државјаните при патување во странство ги пријавуваат на надлежните царински органи, а потоа, при враќање од странство, ги внесуваат во земјата);
5. документацијата што се испраќа ви врска со меѓународни лицитации и конкурси;
6. сите видови печатени или снимени материјали од областа на културата, образованието и науката, како и документација што државните органи, претпријатијата и други организации ги примаат врз основа на меѓународни или меѓудржавни спогодби;
7. телевизиски, филмски, или на друг начин снимени вести или слики и програмски прилози за директно емитување преку средствата за јавно информирање (РТВ, кино, ПТТ, печат);
8. сите видови материјали што бесплатно се примаат од странство, а што се наменети исклучиво за учесниците на меѓународни симпозиуми, конференции и слични состаноци;
9. земјоделски производи кои остануваат како резултат од размножување во процесот на производството на семенски стоки од привремено увезени семенски материјали и
10. стоки што извозно-увозно се царинат без преминување на царинската линија, врз основа на склучен и регистриран договор со странско лице за отстапување на изградба на инвестиционен објект на странски изведувач во земјата.

Моментот во кој настанува царинската обврска, што значи обврската да се плати царина и други давачки, е мошне значајно теоретско, но и практично, прашање. Дали е тоа моментот кога стоката физички ќе ја премине царинската линија, или кога ќе биде поднесена царинска декларација, или кога ќе се пресметува царината, или некој друг момент?

Прашањето е од суштински карактер, бидејќи моментот, односно денот, кога настанува обврската за плаќање царина и други давачки е тесно поврзан со многу други институти и инструменти на царинскиот систем, а првенствено со прашањето - кои позитивни прописи ќе бидат применети, а тоа значи и какво ќе биде царинското оптоварување на стоките што се увезуваат, односно извезуваат?

На пример, ако моментот на настанувањето на обврската за плаќање царина се врзе со денот на царинењето, макар што стоката при увозот ја преминала царинската линија и повеќе денови пред тоа, износот на царината и на другите увозни давачки би се утврдувал според прописите што важат на денот на царинењето. Тие прописи можат да бидат поповолни или понеповолни за увозникот, а тоа може да доведе до суштински разлики во поглед на профитабилноста на реализираната увозна зделка. Општо земено, би можело да се рече дека царинската обврска настанува во моментот кога стоката (предметот) во извоз, увоз или провоз станува царинска стока на подрачјето на одредена земја. Како што напред видовме, тоа е моментот кога стоката ќе ја премине царинската линија и ќе влезе во царинското подрачје на земјата. Оттука би можело да е заклучи: **основен критериум за утврдување на моментот на настанувањето на царинската обврска е моментот на физички премин на стоката преку царинската линија.**

Овој критериум е прифатен како основен и во царинскиот систем на Република Македонија. Покрај овој критериум, во царинските системи на голем број земји, па и во нашиот царински систем, се применети и други критериуми за утврдување на моментот во кој настанува царинската обврска. Најзначајни се:

- денот на поднесувањето на царинската декларација,
- денот на подигањето на стоката од царински надзор;
- денот на плаќањето на царината и на другите давачки;
- денот кога стоката се пушта во промет на домашниот пазар и др.

Примената на овие критериуми логички произлегува од карактеристиките и специфичностите на царинската стока, односно од различните моменти во кои стоките (предметите) во меѓународниот промет добиваат карактер на царински стоки, за што веќе опширно зборувавме во претходната точка. Имено, се работи за мошне значајно прашање заради фактот што токму тој момент е релевантен за определување кои царински прописи ќе се применат во поглед на висината на царината и на другите давачки со кои царинските стоки ќе бидат оптоварени. Во одредени случаи, разликите можат да бидат мошне големи. За некои видови надворешнотрговски промет, моментот на настанување на обврската за плаќање царина и други давачки може мошне различно, позитивно или негативно,

економско-финансиски да се одрази врз увозниците, во зависност од тоа кои царински прописи во тој момент се во сила. Тоа особено се однесува на дополнителните увозни давачки (такси, посебни давачки за израмнување на даночното оптоварување, прелевмани, даноци и сл.). Ова, пред се, заради фактот што, за разлика од царинските стапки, другите увозни давачки можат да се утврдуваат со подзаконски акт на органите на извршната власт и можат релативно лесно, па и често, да се менуваат.

Се разбира, оваа можност не може до крај да се спречи ни со примена на критериумот "физички премин на стоката преку царинската линија", бидејќи, и во тој случај, увозникот може, по своја волја, да го избира моментот на увозот, односно на преминот на стоката преку царинската линија.

Обратен е случајот при привремениот увоз. Овој специфичен царински режим би загубил секаква економска смисла кога, при увозот, би се применувал критериумот "премин преку царинската линија".

Заради наведените и други специфичности на царинската стока и на различните надворешнотрговски трансакции, креаторите на царинското законодавство со право се определуваат за одредени отстапувања од основниот критериум, односно утврдуваат и повеќе други критериуми сообразени со специфичните случаи.

Да разгледаме кои конкретни критериуми, освен основниот (премин преку царинската линија), обично се применуваат.

Според генералната правна норма, обврската за плаќање царина при увозот (тнр. редовен увоз) директно од странско царинско подрачје, или преку слободна или царинска зона, настанува во моментот на премин на стоката преку царинската линија.

Точноста на царина и на други увозни давачки се утврдува според состојбата на стоките и според прописите што важат на денот на поднесувањето на царинската декларација (царинска стапка, стапки на другите увозни давачки, девизен курс и сл.).

За стоките што со себе ги носат патниците - висината на царината и на другите давачки се утврдува според прописите на денот на царинењето.

Покрај тоа, можат да се утврдат и следните специфични моменти на настанување на обврската за плаќање царина и други увозни давачки:

1. За стоките произведени или облагородени во слободна царинска зона, што се пуштаат во промет на домашниот пазар, момент на настапување на царинска обврска е денот кога стоките ќе преминат од слободната зона на домашниот пазар.
2. За бродови на претпријатија купени во странство, ако почнат стопански да се искористуваат - со денот на добивањето на привремениот пловидбен лист.

3. За стоки сместени во консигнационен склад - со денот кога купувачот ги презел продадените стоки од консигнациониот склад.
4. За стоки што привремено се увезени во царинското подрачје на Република Македонија - со денот на поднесувањето на декларацијата за конечно царинење на тие стоки, односно со денот на истекот на рокот за кој е одобрен привремениот увоз.
5. За стоките и превозните средства што државните органи привремено или конечно ги одзеле, а за кои постои основано сомневање дека се царински стоки над кои не е спроведена царинска постапка - со денот на извршноста на одлуката на органот со која стоките или превозните средства се одземени, односно со денот на донесувањето на одлуката за дозвола за извршување.
6. За стоки што од консигнационен склад се пренесуваат во царински магацин, царинско стовариште, или царински склад - со денот кога стоките се изнесени од консигнациониот склад.
7. За провозни стоки што се задржани во царинското подрачје на Република Македонија заради увоз - со денот на поднесувањето на декларацијата за царинење на тие стоки, односно ако декларацијата не е поднесена - со денот на пуштањето на стоките во слободен промет.
8. За стоки што извозно, односно увозно се царинат по облагородувањето - со денот на поднесувањето на декларацијата за извозно, односно увозно царинење.
9. За стоки што се увезени без плаќање царина (суровини и репроматеријали наменети за производство за извоз), а што не се извезени во утврдените рокови - со денот на истекот на пропишаните рокови, односно со денот на поднесувањето барање за пресметување и плаќање на царината и другите увозни давачки, ако барањето е поднесено пред истекот на утврдените рокови.
10. За стоки ставени во слободен промет пред спроведување на царинската постапка и пред плаќање царина - со денот на ставање на стоките во слободен промет.
11. За стоки што биле предмет на прекршок, а не се одземаат во прекршочната постапка - со денот на извршувањето на прекршокот.

Покрај наведените случаи за моментот на настанувањето на царинската обврска и висината на царината и на другите давачки, постојат уште два специфични случаја:

1. стоките што се извезуваат не подлежат на плаќање царина. Меѓутоа, ако би се вовела царина, обврската за плаќање на царината и другите давачки би настанала со денот на поднесувањето на извозна царинска декларација, а износот на царината и на другите давачки би се утврдувал според прописите што важат на истиот ден и

2. за увозни, односно извозни, стоки, што ќе бидат уништени додека се наоѓаат под царински надзор, престанува обврската за плаќање царина.

Царински обврзник

На прв поглед се чини дека е многу едноставно да се дефинира поимот "царински обврзник". Меѓутоа, тоа не е така, заради различни конкретни ситуации што можат да се јават во практиката.

Општо земено, **царински обврзник** е субјектот (лицето) кој е должен да ги плати царината и другите увозни, односно извозни, давачки.

Притоа, под поимот "лице" се подразбира: претпријатие и друго правно лице, одредени други органи и организации и физичко лице.

И покрај тоа што законодавецот настојува што поконкретно да го дефинира поимот "царински обврзник", користејќи, притоа, различни критериуми, сепак не може да се утврди целосна листа на можни царински обврзници, а некои од наведените лица како царински обврзници не се доволно јасно определени. Тоа може да биде: примателот на стоките; лицето кое тој (примателот) ќе го овласти; лицето на кое гласи превозната исправа; лицето врз кое се пренесени правата од превозната исправа; лицето кое стоките ги внесува во царинското подрачје, или ги изнесува од царинското подрачје; други лица кои, во случаите предвидени со Законот, се должни да платат царина; превозникот, односно лицето кое ги презело стоките од граничната линија, во случај стоките да се загубиле или на друг начин да исчезнале на патот од влезната царинарница до приемната царинарница итн.

Најнапред се поставува прашањето: што значи терминот "примател на стоката"?

Дали е тоа лицето што стоката непосредно ја презема (и каде), лицето на кое стоката е упатена, лицето кое ја купило, кое ја платило, на кое е пренесено правото на сопственост итн.? Каков третман има овој поим при извозот, а каков при увозот?

Имено, при увозот, примател може да биде увозникот, но тој може да има и својство на краен корисник, и својство на посредник.

При извозот, примател на стоката е странскиот купувач (увозник), но подносител на извозната царинска декларација е домашниот извозник, односно од него овластеното лице. Слични опсервации важат и за втората одредница - "лице кое тој (примателот) ќе го овласти", бидејќи и овој поим на царински обврзник е изведен од поимот "примател на стоките".

Лицето на кое гласи превозната исправа, односно лицето на кое се пренесуваат правата од таа исправа, претставува попрецизна дефиниција на поимот царински обврзник, бидејќи од превозните исправи може да се види кому му е упатена стоката. Така може да се утврди и кој е увозникот, односно царинскиот обврзник.

Одредбите според кои за царински обврзник се смета лицето кое стоките ги внесува во царинското подрачје, односно од него ги изнесува, успешно ги решава проблемите што би можеле да настанат во врска со обврзникот за плаќање царина на стоките што се изнесуваат или внесуваат.

Имено, одредено правно лице, исто како и физичко лице, може да изнесува или да внесува не само своја, туку и стока чиј сопственик е друго правно или физичко лице, а притоа да не поседува полномошно или некој друг документ од кој би можело да се утврди вистинскиот царински обврзник. Затоа е сосема нормално царински обврзник пред царинските органи да биде лицето што стоката ја изнесува, односно внесува во царинското подрачје.

Во неможност попрецизно да ги наброи сите лица кои би можеле да имаат статус на царински обврзник, законодавецот сосема исправно утврдува дека царински обврзници се и сите други лица за кои со закон е утврдена обврската да платат царина.

Во оваа категорија царински обврзници спаѓаат, пред се, тнр. држатели на царински стоки. Тоа можат да бидат:

- железничко претпријатие - за царински стоки сместени во железничко- царински магацин;
- држател на царински склад;
- држател на консигнационен склад; и
- држател на царински стоки во други простории и простори.

Исто така, царински обврзник може да биде и лице кое купува стока од консигнационен склад во случај кога се јавува како корисник на право за одредени царински повластици.

Најпосле, при дефинирањето на поимот царински обврзник, сосема исправно се утврдува дека царински обврзници можат да бидат и:

- превозникот, во случаите кога стоката која, под царински белези, неоцаринета се превезува од влезната до приемната царинарница и по пат се загуби или исчезне и
- сторителот на царински прекршок за стоката што не се одзема, но за која мора да се платат царината и другите давачки.

Прашањето за точно утврдување кој е царинскиот обврзник е мошне значајно за вкупната царинска постапка во поглед на правата и обврските на царинскиот обврзник во врска со мерките на царинскиот надзор, поднесувањето на соодветна царинска декларација и плаќањето на царината и на другите давачки.

Затоа, со одредбите за царинската постапка се утврдени конкретни права и должности на царинскиот обврзник.

Меѓу должностите на царинскиот обврзник би можеле посебно да се посочат следните:

- да поднесе соодветна царинска декларација, или да го овласти шпедитерот или друг посредник тоа да го стори во негово име и за негова сметка;
- во декларацијата да наведе точни податоци за видот, потеклото, количината, квалитетот и вредноста на стоката, како и точен царински став од Царинската тарифа;
- кон декларацијата да ги приложи сите документи со веродостојни податоци потребни за царинење на стоките;
- при прегледот на стоките да присуствува лично или за тоа да овласти свој застапник;
- по завршената постапка на царинење да ја плати царината и другите увозни давачки во определен рок, односно да положи соодветна банкарска гаранција;
- накнадно да плати помалку пресметана и наплатена царина и други давачки, односно целиот износ на царината и на другите увозни давачки, доколку со накнадна контрола се утврди дека користел одредени царински олеснувања, а на тоа немал право; итн.

Меѓу правата на царинскиот обврзник како позначајни можат да се наведат следните:

- увозните стоки да се вратат во странство до моментот пред да ги подигне од под царински надзор, а, под одредени услови, и откако ги подигнал од под царински надзор;
- стоките што се ставаат под царински надзор претходно да ги прегледа и евентуално претходно да земе примероци заради внесување точни податоци во царинската декларација;
- во случај да не се согласува со наодите на царинскиот орган во поглед на видот, потеклото, количината, квалитетот или вредноста на стоките, или со нивното распоредување во одреден тарифен став од Царинската тарифа, да поднесе приговор, а во случај на негативен одговор на царинарницата на неговиот приговор, против решението на царинарницата да поднесе жалба до надлежниот второстепен орган;
- да бара и да оствари право на враќање на повеќе пресметаната или платена царина и други давачки кои воопшто не требал да ги плати, на начин и во рокови утврдени со Законот.

ПОИМ ЗА ЦАРИНСКА ТАРИФА

Царинската тарифа претставува систематизиран преглед на сите стоки што се предмет на меѓународна размена и што подлежат на плаќање царина, со назначување на царинските стапки.

Поимот Царинска тарифа може да се дефинира од два аспекти, и тоа: како научна дисциплина и како интегрален дел на царинскиот систем на една земја. Царинската тарифа како научна дисциплина се занимава со истражување на објективните законитости, принципите, критериумите и моделите за правилно распоредување на стоките што се предмет на надворешно-трговска размена на одделни царински режими и утврдување на научно фундирани ставови за селективно и правилно димензионирање на интензитетот на царинската заштита во зависност од структурата на националното стопанство и структурата на надворешно- трговската размена на земјата. Царинската тарифа како интегрален дел на царинскиот систем на една земја е олицетворена во законската регулатива за определување на царинските стапки по одделни производи. Имено, покрај Царинскиот закон, Законот за царинска тарифа претставува втор суштествен елемент на царинскиот систем. Во Законот за Царинска тарифа покрај систематизираниот преглед на царински стоки составен според одредени принципи и критериуми, се дадени и номиналните царински стапки за различните видови царински стоки. Посебен дел на овој закон се и правилата за распоредување на стоките во соодветен тарифен став.

ВИДОВИ ЦАРИНСКИ ТАРИФИ

Во теоријата и практиката се среќаваат различни видови царински тарифи диференцирани врз основа на одредени критериуми. □ Според насоката на движење на стоките, царинските тарифи можат да бидат: увозни, извозни и провозни, односно транзитни.

1. **Увозни царински тарифи** се оние по кои се врши пресметување и наплата на царина за стоки кои се увезуваат во едно царинско подрачје. Тие можат да бидат општи, посебни или парцијални.

- **Општи увозни царински тарифи** се оние кои се применуваат при пресметување и наплата на царина при увоз на сите видови стоки, независно кој ги увезува, односно таа се применува за сите увозници.

- **Посебни увозни царински тарифи** се оние по кои се пресметува и наплата царина на сите стоки кои во едно царинско подрачје ги увезуваат одредена група увозници.

- **Парцијални увозни царински тарифи** се оние по кои се врши пресметување и наплата на царина само за одредени видови стоки кои ги увезуваат сите увозници.

2. Извозни царински тарифи се оние по кои се врши пресметување и наплата на царина на стоки кои се извезуваат од едно царинско подрачје. Врз база на истите критериуми, и овие царински тарифи можат да бидат општи, посебни и парцијални.

3. Транзитни царински тарифи се оние кои се применуваат при пресметување и наплата на царина на стоки кои се провозуваат низ едно царинско подрачје.

Во современиот меѓународен промет, транзитните царински тарифи воопшто не се применуваат, додека извозните претставуваат реткост, заради фактот што ретко која земја применува извозни царини. Увозните, и тоа општите, царински тарифи се најраспространети, бидејќи современите царински системи применуваат единствено увозни царини.

□ Според начинот на пресметување на царината, царинските тарифи се делат на: царински тарифи по вредност, специфични царински тарифи и комбинирани царински тарифи.

1. Царински тарифи по вредност се оние кај кои основица за пресметување на износот на царината претставува царинската вредност на стоката.

2. Специфични царински тарифи се оние кај кои основица за пресметување на царината претставува единицата мерка на соодветната стока.

3. Комбинирани царински тарифи се оние кај кои царината се пресметува и по вредност и по единица мерка на стоката.

ЕЛЕМЕНТИ НА ЦАРИНСКАТА ТАРИФА

Царинската тарифа се состои од два релативно самостојни елементи, и тоа: **царинска номенклатура на стоките и список на царинските стапки**. Покрај овие два дела, царинската тарифа може да содржи и нормативен дел; во кој со законски одредби се утврдуваат одредени инструменти, критериуми и постапки, како што се утврдување на царинска вредност на стоките, царински режими, царински ослободувања и сл. Во овој случај зборуваме за царинска тарифа во поширока смисла. Но, најчесто одредбите од овој

нормативен дел се регулираат со царинските закони, па според тоа под царински тарифи, најчесто се подразбираат истите во потесна смисла.

Номенклатурата како елемент на царинските тарифи

Номенклатура на царинската тарифа претставува наменување на стоките што се предмет на меѓународна размена, систематизирани според одредени објективни принципи и критериуми, од една, како и нивните бројчани ознаки (тарифни броеви, тарифни подброеви, шифри на тарифните ставови), од друга страна. Наменувањето на стоките во царинските тарифи може да биде посебно, доколку истото одговара на вообичаениот трговски назив на стоката, или општо, доколку наменувањето на стоката не е соодветно на нејзиниот трговски назив. Стоките во царинската тарифа покрај со своето наменување, се одредени и со тарифни ознаки. Тоа се тарифни броеви и тарифни подброеви, што можат да бидат обележени со различен број на цифри во зависност од степенот на расчленување на соодветните видови стоки, како и поединечните шифри на тарифните ставови. Тарифен број претставува наменување на стоката, што опфаќа еден или повеќе производи, и што е означен со четвороцифрена ознака. Тарифен подброј е наменување на стоката, што опфаќа еден или повеќе производи, и е означен со шестоцифрена ознака. Тарифен став претставува наменување, тарифна (нумеричка) ознака и пропишана царинска стапка за стоката сместена во тарифен подброј. Основен проблем при изработката на номенклатурата претставува утврдувањето на принципи и системи што ќе се применат при групирање на стоките, бидејќи прецизното групирање на стоките во голема мера ја детерминира правилната примена на царинската тарифа во царинската постапка. Доколку класификацијата на стоките е недоволно прецизна и јасна, тогаш може да дојде до несоодветно распоредување на стоките во тарифните ставови и пресметување на несоодветен износ на царина. Группирањето на стоките при изработка на номенклатурите се врши со комбинирање на повеќе принципи, и тоа: -потекло на стоките; -степен на обработка; -стопанска дејност; -намена на производот и сл. Додека пак, означување на групите и поединечните видови стоки се врши со примена на соодветни системи, и тоа десетен, стотен, нумерички или комбиниран систем.

При десетниот, односно стотниот, систем сите стоки се делат на 10, односно 100, групи, па секоја група се дели на 10, односно 100, подгрупи итн., додека при нумеричкиот систем сите стоки се делат на потребен број главни групи, а групите се делат на подгрупи чиј број

зависи од стварните потреби на номенклатурата. Комбинираниот систем подразбира комбинација на два или повеќе системи.

Во периодот кога во меѓународната размена се наоѓале мал број стоки, нивното групирање, означување и распоредување во царинските тарифи, воопшто не претставувало проблем. Секоја земја имала своја номенклатура, во која стоките најчесто биле систематизирани по азбучен ред. Но, во услови на брз индустриски развој и зголемен обем на меѓународна трговска размена, таквите номенклатури предизвикале сериозни проблеми, посебно при нивната секојдневна практична примена. За таа цел во 1890 год. во Брисел, врз база на претходно потпишана конвенција, се формирало Меѓународно биро за преведување и објавување на царинските тарифи. Но, и со објавувањето на националните царински тарифи, во кои стоките сеуште биле систематизирани по различни критериуми и принципи, не се создале услови за согледување на царинското оптоварување на различни видови стоки. Сето тоа условило на меѓународен план да се отвори процес на меѓународно усогласување на номенклатурите во националните царински тарифи, односно да се изврши унифицирање и стандардизирање, како на називите (наименувањето), така и на шифрарските ознаки на стоките кои се предмет на меѓународна размена. Како резултат на тој процес, во 1931 год. во Женева е донесена првата меѓународна царинска номенклатура, наречена "Женевска номенклатура". Во наредните години следи макотрпна работа на разни меѓународни тела, меѓу кои и Советот за царинска соработка, чиј труд, во 1983 год., резултира со донесување на "Меѓународна конвенција за хармонизируваниот систем на називите и шифрарските ознаки на стоките", таканаречена "Хармонизирана номенклатура". Меѓународно усогласената царинска номенклатура на стоките во меѓународната трговија овозможува бројни погодности меѓу кои посебно се истакнуваат: 1. систематична класификација на сите видови стоки со кои се тргува во меѓународната трговија; 2. единствена меѓународна класификација на стоките во царинските тарифи на земјите кои ја прифатиле таквата номенклатура; создавање на заеднички меѓународно разбирлив царински јазик, односно креирање на царинска терминологија разбирлива за сите учесници во меѓународната трговија; 3. унификацијата на номенклатурата овозможува полесно и побрзо водење на трговските преговори помеѓу земјите во насока на олеснување на трговијата; 4. создавање меѓународно унифицирана банка на податоци како база за компаративна анализа на статистичките податоци за меѓународната трговија, и друго. Царинската тарифа на Република Македонија се темели на Хармонизираната номенклатура и на Комбинираната европска номенклатура. Исто така, во неа е инкорпорирано и расчленување согласно националните потреби.

Десетцифреното обележување на тарифниот став и соодветното наменување претставуваат комбинација на обележувањата и наменувањата од Хармонизираната номенклатура, Комбинираната европска номенклатура и на националните потреби. Првите шест цифри произлегуваат од Хармонизираната номенклатура (на пример 6301 30} и тие не можат да се менуваат (ниту шифрата, ниту наменувањата), туку можат да бидат предмет на натамошно расчленување. Следните две цифри (седмата и осмата) произлегуваат од Комбинираната европска номенклатура. Нивната примена зависи од националните интереси, на пример, дали се од посебен интерес на македонското стопанство од аспект на надворешно - трговската размена или друго. Деветата и десетата цифра од тарифниот став и соодветните наменувања претставуваат расчленување согласно националните потреби на стопанството, извозот, увозот и слично.

Царински стапки

Царинските стапки содржани во царинската тарифа го изразуваат степенот на царинска заштита на националното стопанство од странска конкуренција. Но колкава стапка ќе се примени при увоз на соодветна стока е комплексно прашање чиј одговор бара сеопфатна анализа на бројни чинители и фактори. Царинските стапки на поделните видови стоки треба да се одредат на ниво со кое се обезбедува одредена долгорочна царинска заштита. Интензитетот на царинската заштита, односно нивото на конкретните царински стапки на поединечните видови стоки, треба да произлезат од една сеопфатна анализа на состојбите во националната економија, пред се имајќи ги во предвид нивото на економска развиеност, стопанската и производствената структура, посебно развојот на младите индустриски гранки, конкурентната способност на домашното стопанство на странските пазари и сл. Покрај конкретните услови во националната економија, при одредување на нивото на конкретните царински стапки, во голема мера треба да се респектираат целите, детерминантите и критериумите на царинската заштита. Царини се воведуваат, пред се, само за оние стоки, чие домашно производство има услови да се развие и да стане конкурентно на светскиот пазар. Нивото на царинските стапки треба да овозможи ефикасна заштита на домашното стопанство, од една, и, воедно, да претставува стимулативен фактор за постигнување на повисока економичност и продуктивност, од друга страна. Но, селективната и правилно димензионирана царинска заштита, мора да биде и временски ограничена, од што произлегува потребата за одредување на оптимален временски период на важење на царинските стапки.

ЦАРИНСКИ НАДЗОР

Царинскиот надзор е еден од мошне значајните правни институти на царинскиот систем воопшто. Затоа царинскиот надзор е прецизно дефиниран во царинските законодавства на сите земји. Тој е тесно сврзан со другите напред разгледани институти на царинскиот систем, а посебно со институтот "царинска стока".

Може да се рече дека институтот "царинска стока" е неразделен од институтот "царински надзор", кој се применува врз царинските стоки се до моментот на нивното царинење и ослободување од мерките на царинскиот надзор (нивно излегување од статусот "царински стоки").

Со цел да се обезбеди стриктно почитување на статусот на царинските стоки, неопходно е тие, се додека не се ослободат од мерките на царинскиот надзор, да бидат на некој начин обележани за да се знае дека се работи за царински стоки, со кои мора да се постапува според пропишаните правила.

Тоа обележување (означување) се врши со специфични знаци - тнр. **Царински белези**.

Во теоријата, како и во царинските законодавства, под поимот "**царински надзор**" се подразбираат сите мерки што ги преземаат царинските органи со цел да спречат неовластено и недозволено постапување со царинските стоки од страна на царинските обврзници, како и да обезбедат непроменливост на царинските стоки, односно нивна идентичност, се додека не завршат соодветните дејствија предвидени со царинските прописи.

1. Мерките на царинскиот надзор се утврдуваат со царинското законодавство и со други царински прописи. Тие мерки имаат присилен карактер и нивното спроведување има за последица привремено ограничување на правата на лицата на кои им припаѓаат царинските стоки (сопственици, односно корисници) со нив да располагаат. Оваа привремена мерка има за цел да се создадат услови за примена на инструментите со кои се регулира прометот на стоки и услуги со странство и меѓународниот патнички промет, односно, неопходни услови да се спроведе царинска постапка и да се изврши царинење на стоките.

2. со мерките на царинскиот надзор треба да се постигнат две основни цели:

1) да се оневозможи неовластено постапување со царинските стоки и

2) да се обезбеди царинските стоки да останат идентични од моментот кога ќе ја преминат царинската линија и ќе добијат статус на царински стоки, па се до моментот на нивното царинење и ослободување од мерките на царинскиот надзор.

Со царинскиот надзор треба да се оневозможи царинските обврзници, како и други заинтересирани лица да преземаат какви било дејствија со кои би влијаеле врз царинските стоки, заради остварување на некои свои интереси, односно заради одбегнување на одредени свои обврски, а посебно обврската за плаќање царина и други давачки.

Оваа цел на царинскиот надзор се постигнува со сите мерки на царинската контрола, а посебно со тнр. царински белези со кои се обележуваат царинските стоки во сите случаи кога увозното, односно извозното царинење не се врши во влезната, односно во излезната гранична царинарница, или стоките се провозуваат (транзитираат) низ царинското подрачје.

3. мерките на царинскиот надзор ги спроведуваат надлежни царински органи и тие се однесуваат на царински стоки од сите видови. Но, субјектите на кои се однесуваат тие мерки и кои се должни да ги почитуваат се сите царински обврзници.

Имено, царинските органи имаат обврска да го евидентираат влегувањето на стоките во царинското подрачје, односно нивното излегување од царинското подрачје, и да ја утврдат состојбата во која се наоѓаат во моментот на влегувањето, односно во моментот на излегувањето.

Царинските обврзници не смеат неовластено да постапуваат со стоките што се наоѓаат под царински надзор. Во случај да настанат какви било промени на стоките со кои би се загрозила нивната идентичност во однос на состојбата констатирана при нивното евидентирање од страна на надлежниот царински орган, тие ја снесат целокупната одговорност за стоките, а посебно одговорноста да ги платат царината и другите давачки.

4. од дефиницијата на поимот "царински надзор", имплицитно произлегува дека мерките на царинскиот надзор се однесуваат не само на стоките и на транспортните средства, туку и на персоналот на превозните и преносните средства, како и на патниците во патничкиот меѓународен сообраќај.

Тоа значи дека мерките на царинскиот надзор подразбираат и преглед на личниот багаж, како и личен претрес на персоналот на превозните односно преносните средства, и преглед на багажот и личен претрес на патниците, со цел да се утврди дали ги пријавиле предметите што со себе ги носат според важечките прописи, односно дали пренесуваат предмети чиј меѓународен промет е забранет и дали прикриваат одредени предмети што ги носат со цел да ја избегнат обврската за плаќање царина и други давачки.

Притоа, под **преглед** се подразбира рутинска контрола на стоките, на превозните и преносните средства и на багажот на персоналот, како и на багажот на патниците.

Претресот на превозните, односно на преносните средства, на нивниот персонал и на багажот на патниците, како и личниот претрес, се врши од страна на царинските органи само исклучително, односно кога постои основано сомневање за пренесување на стоки преку царинската линија без да се пријават, односно на скриен начин, со цел да се одбегне плаќање на царина и други давачки. Мерката "претрес" е многу поригорозна и се применува по строго пропишана постапка.

Инаку, мерките на царинскиот надзор се применуваат во сите видови меѓународен промет на стоки и патници.

Царинскиот надзор започнува од моментот на пријавувањето на стоките и трае се до дефинитивното завршување на царинската постапка.

При увозот, стоките теоретски добиваат третман на "царински стоки" во моментот на преминувањето на царинската линија, но нивното ставање под царински надзор фактички се врши во моментот на пристигнувањето на стоките, односно на патниците, во објектите на граничниот премин. Царинскиот надзор при увозот има посебно економско значење, далеку поголемо отколку при извозот.

Имено, со примената на мерките на царинскиот надзор при увозот се овозможува непречено утврдување од страна на надлежните царински органи дали стоките што влегуваат во домашното царинско подрачје ги исполнуваат пропишаните услови во поглед на рестриктивните стокови режими (дозвола, контингент и сл.), потоа условите во поглед на здравствената, фитопатолошката и другите видови заштита; во поглед на нормите на квалитетот и пропишаните стандарди неопходни за пуштање во промет на увезените стоки на домашниот пазар и др.

Доколку некои стоки не ги исполнуваат условите утврдени со закон и со други прописи, постапките, односно мерките на царинскиот надзор овозможуваат царинските органи тоа да го констатираат и на увозникот да му наложат стоките да ги врати во странство или да преземе други пропишани мерки. Во случај увозните царински стоки да ги задоволуваат сите услови утврдени со закон и други прописи, следува постапката на царинење, односно ослободување од плаќање царина, или наплата на пропишаната царина и на другите увозни давачки. Дури тогаш стоките се ослободуваат од царински надзор и можат да се пуштат во слободен промет на домашниот пазар, односно да се користат според намената и целите заради кои се увезуваат.

И во првиот случај, односно кога царинскиот орган нема да дозволи натамошна царинска постапка и увоз, и во вториот случај кога царинската постапка ќе продолжи и ќе се наплати царина други увозни давачки, економската суштина на мерките на царинскиот надзор се

состои во заштитата на домашното стопанство од странска конкуренција, односно во заштитата на населението. Тоа произлегува од едноставниот факт дека без примена на мерките на царинскиот надзор увозниците би можеле неовластено, односно спротивно на прописите, да увезуваат и да пуштаат во промет на домашниот пазар, и стоки чиј увоз е забранет или ограничен (на пример, со увозни контингенти), спротивно на политиката квантитативно да се ограничи увозот на некои стоки и така да се заштити соодветното домашно производство. Уште потешки економски последици (бидејќи на режим на квантитативни ограничувања се наоѓаат релативно мал број стоки) би настанале доколку, во отсуство на мерките на царински надзор, увозниците би одбегнувале да платат царина или би плаќале помали износи на царина и на други увозни давачки. Неоцаринетите (или пониско оцаринетите) стоки тогаш би биле далеку поконкурентни на домашниот пазар од истите видови домашни стоки, а тоа би имало мошне негативно влијание врз развојот на одредени видови домашно производство.

Времетраењето на царинскиот надзор може да биде покусо или подолго, во зависност од различни околности. Меѓутоа, во современите услови царинењето се врши најчесто во внатрешните царински испостави, односно во царински терминали во внатрешноста на земјата. При извозот, царинскиот надзор има одредени специфичности кои произлегуваат од специфичностите на извозните царински стоки.

Само да потсетиме дека царинскиот надзор при извозот започнува со пријавувањето на стоките за извозно царинење (поднесување на извозна царинска декларација) и трае се до преминот на стоките преку царинската линија кон странско царинско подрачје.

Економската суштина на царинскиот надзор при извозот се состои во тоа да се оневозможи неовластено постапување со извозните царински стоки, односно да се обезбеди нивна идентичност во текот на целата извозна царинска постапка, се до нивниот премин во странско царинско подрачје. Во овој случај, мерките на царинскиот надзор се посебно значајни од аспект на тоа да се оневозможи, по извозното царинење во некоја внатрешна царинска испостава, тие неовластено да се задржат во домашното царинското подрачје. Всушност, со мерките на царинскиот надзор се обезбедува извозно оцаринетите стоки фактички да излезат од домашното царинско подрачје (освен во специфичните случаи на извозно-увозно царинење). Инаку, и времетраењето на царинскиот надзор при извозот може да биде покусо или подого, во зависност од многубројни околности.

Основно правило би требало да биде, при утврдувањето на мерките на царинскиот надзор, а особено при нивното практично спроведување, да се води сметка извозните царински стоки што покусо време да се задржуваат под царински надзор, со цел што побргу да се

најдат на странските пазари и да се стимулира што поголем обем на извоз, односно што поголем девизен прилив.

При провозот преку царинското подрачје (транзит), царинскиот систем е неутрален од аспект на царинската заштита на домашното стопанство.

Сепак, секоја земја е објективно заинтересирана за што поголем обем на транзит на странски стоки, како и на патници, низ нејзиното царинско подрачје, заради приходите што може да ги оствари од различните видови услуги што им ги дава на транспортните средства и на нивниот персонал, односно на транзитните патници. Бидејќи стоките и услугите што ги продава, по правило се наплатуваат во странски средства за плаќање, со транзитот можат да се остварат и значителни девизни приходи.

Мерките на царинскиот надзор над царинските стоки во транзит преку едно царинско подрачје започнуваат во моментот на нивниот премин преку царинската линија, односно со нивното пријавување и регистрирање во објектите на влезната гранична царинарница, а траат се до моментот на нивото излегување од царинското подрачје, односно со преминот на царинската линија кон царинското подрачје на некоја трета земја.

Царинскиот надзор во зависност од насоката на движењето на царинските стоки

Од аспект на насоката на движењето на царинските стоки, царинскиот надзор може да биде:

- царински надзор при увоз;
- царински надзор при извоз; и
- царински надзор при провоз на царинските стоки.

Покрај идентичноста на основните цели, како и на мерките на царинскиот надзор што се применуваат, сепак постојат одредени специфичности кои ја оправдуваат ваквата поделба. Разликите се однесуваат особено на: моментот на започнувањето на царинскиот надзор и неговото траење; на методите што се применуваат при спроведувањето на мерките на царинскиот надзор; и на економската суштина и економското значење на царинскиот надзор,

Под **царински надзор** се подразбира одреден број мерки, пропишани со закон или со други прописи од областа на царините, со чие преземање надлежните царински органи спречуваат царинските обврзници, или кое било друго лице, неовластено да постапуваат со царинските стоки, како и обезбедување на идентичноста на царинските стоки се до завршувањето на царинската постапка, вклучувајќи ја и наплатата на царината и на другите давачки.

Тие мерки се однесуваат особено на:

1. преглед и чување на царинските стоки;
2. спроведување на царинските стоки;
3. ставање на царински белези;
4. земање мостри, цртежи, проспекти, фотографии или други податоци со кои се обезбедува идентичност на стоките.

ЦАРИНСКИ СТОКОВИ БЕЛЕЗИ

Царинските белези се специфични знаци и пропишани начини за обележување на царинската стока. Со нив јасно се става на знаење дека одредена стока се наоѓа под царински надзор. Затоа ставањето на царински белези на царинските стоки се смета и за една од основните мерки на царинскиот надзор.

Целта на ставањето на пропишаните царински белези на стоките што се наоѓаат под царински надзор е со неповредливоста на царинските белези да се оневозможи неовластено располагање со царинските стоки, но пред се да се обезбеди нивна идентичност во текот на целата царинска постапка - од нивното пријавување во надлежната царинарница, па се до завршувањето на царинската постапка, односно до дефинитивното царинење.

Тоа значи дека никој не смее неовластено да ги симнува царинските белези:

- при увозот - од влезната гранична царинарница до местото на кое почнува непосредната постапка на царинење;
- при провозот - од влезната до излезната гранична царинарница;
- при извозот - од извозното царинење до излезната гранична царинарница.

Значи, за царинските стокови белези важи принципот на нивната неповредливост, се додека не ги симне надлежната царинарница, освен ако со овој Закон не е определено поинаку а нивната евентуална повреда (оштетување, симнување или уништување) се смета за тешка повреда на царинските прописи.

Тоа е затоа што со царинските белези и со документите што имаат карактер на царински белези, се обезбедува точна идентификација на царинските стоки, односно врз основа на нивната состојба се утврдува дали царинските стоки, во сите фази на царинскиот надзор останале во потполност исти какви што биле во моментот на ставањето под царински надзор.

Поаѓајќи од карактерот и намената на царинските белези, би можеле да се разликуваат: (1) класични царински стокови белези и (2) специфични царински белези.

КЛАСИЧНИ ЦАРИНСКИ СТОКОВИ БЕЛЕЗИ

Во царинската практика на најголем број земји, главно се употребуваат три вида класични царински стокови белези:

- царинска пломба;
- отпечаток на царински жиг; и
- отпечаток на царински печат.

Видот на царинските стокови белези, нивниот точен изглед и содржината и начинот на нивната употреба се пропишуваат со закон или со одреден подзаконски акт, врз основа на законско овластување.

Царинската пломба е нарочно приспособено плоското парче од олово, во тркалезен облик, со шуплина во пречникот што од едната страна се завршува со еден отвор, а од другата страна со два отвора. Низ пломбата се провлекува челична жица, канап и сл.

При обележувањето на стоките, пломбата се жигосува (пресува) со царински клешти на кои на едната страна е врежан грбот, а на другата страна бројот на клештата и називот на царинарницата. Секои царински клешти мора да имаат посебен број. Царинската пломба може да биде изработена и од друг соодветен метал.

Царинскиот жиг е жиг за восок и сув жиг. Жигот за восок е од месинг, во тркалезен облик, со пречник од 35 мм.

Сувиот жиг е од челик, во тркалезен облик исто така со пречник од 35 мм. На царинскиот жиг е запишан називот на царинарницата во концентрични кругови околу грбот.

Царинскиот печат е од гума, во тркалезен облик, со пречник од 50 мм, односно 35 мм, и на него е запишан називот на царинарницата, во концентрични кругови околу грбот.

Царинската пломба, царинскиот жиг и царинскиот печат се ставаат, односно се втиснуваат на најпогодно место на стоките, на обвивката на стоките, на пре-возното средство, на просторијата или просторот, а констатација за тоа се внесува во соодветната исправа (пријава за увоз-извоз и провоз, превозна исправа, записник и др.). При ставањето на царинските белези посебно се внимава стоките да не се оштетат или да не се сторат неупотребливи за целите за кои се наменети.

ЦАРИНСКИ ИСПРАВИ И ПРИДРУЖНИ ДОКУМЕНТИ

Поаѓајќи од извонредната сложеност на проблематиката на царинските исправи и на другите документи, а заради подобро разбирање на нивната економска и правна суштина, материјата ќе ја поделиме во четири дела: (1) царински исправи во потесна смисла на зборот; (2) царински документи сврзани со евиденцијата на царинските стоки, нивното движење и контролата врз работењето на царинските обврзници и на царинските органи; (3) документи што се користат во меѓународниот транспорт; и (4) комерцијални, административни и други документи чие приложување е предвидено во текот на царинската постапка.

ЦАРИНСКИ ИСПРАВИ ВО ПОТЕСНА СМИСЛА

Царинските исправи во потесна смисла, односно оние што се пропишани со царинските прописи како официјални поединечни документи во царинската постапка.

Со оглед на опширноста на оваа материја, ќе се задржиме само на основните прашања, кои се значајни за да се добијат неопходни сознанија за видот, содржината и намената на царинските исправи, а детално ќе го обработиме Единствениот царински документ за увоз. Царинска декларација претставува основна царинска исправа, односно документ што задолжително го поднесуваат сите царински обврзници до надлежниот царински орган, заедно со други пропишани документи. Врз основа на соодветна царинска декларација се врши конечно увозно, односно извозно царинење на царинските стоки, се утврдува царинската вредност на стоките, се врши привремен увоз или извоз, царинските стоки се изнесуваат од просториите и просторите во кои привремено се сместени или остануваат под царински надзор во посебни случаи утврдени со закон и други царински прописи.

Царинските декларации се стриктно пропишани обрасци (назив, број, димензии, конкретна содржина и број на примероци кои задолжително се пополнуваат). За секој вид декларација е пропишан детален начин за пополнување на соодветни рубрики од страна на подносителот на декларацијата и од страна на надлежната царинарница, односно царинска испостава.

Сите видови царински декларации, со мал број исклучоци, задолжително се пополнуваат на македонски јазик, со кирилично писмо, и по правило на машина за пишување, или на компјутерски принтер. Содржината и формата на најголем број декларации се приспособени за електронска обработка на податоците содржани во нив. Затоа секоја

царинарница е должна секојдневно да ги доставува декларациите до Електронскиот сметачки центар. Исто така, претпријатијата и другите правни лица, регистрирани за вршење на надворешнотрговски промет, како царински обврзници или подносителите на царински декларации, се должни да поднесат барање до Царинската управа на Република Македонија, заради нивно запишување во регистарот на царински обврзници. Со содржината на царинските декларации и на другите царински документи се обезбедува внесување на сите релевантни податоци за увозната царинска стока и за нејзиното царинење, како и податоци за идентификација на подносителот на декларацијата и на надлежниот царински орган.

Рубриците содржани во царинските документи ги пополнува царинскиот обврзник, односно неговиот овластен застапник, а дел од рубриците ги пополнува надлежната царинарница кај која се врши увозното царинење.

При пополнувањето на обрасците не смее да се врши скратување, додавање, бришење, прецртување и исправка на запишаните податоци.

Бидејќи обработката се врши во Електронски сметачки центар, во соодветните полиња на обрасците се внесуваат пропишани шифри, според Кодексот на шифрите. Секоја царинска декларација мора да биде правилно пополнета, во согласност со пропишаниот начин за пополнување и во неа мора да бидат внесени соодветни податоци напишани со зборови, како и соодветните шифри од Кодексот на шифрите кој е составен дел на Правилникот за исправите во царинската постапка. Со посебни шифри се означени: царинарниците и нивните организациони единици; стопанските дејности, стопанските гранки и другите дејности; државите; видовите на извоз, односно на увоз; стоковните режими; видовите валути; начините на плаќање на царинските давачки; единичните мерки кои се користат во царинската постапка; видовите и националната припадност на превозните, односно на преносните средства; основите за измените на царинските стапки; начинот на упатување на стоките од консигнационен склад; економската намена на увезените стоки: законските основи за ослободување од плаќање царина или царински повластици; законскиот основ за увоз од страна на физички лица; приложените исправи; видот на претходните исправи и др.

Ако царинскиот орган утврди дека подносителот на документите не ги пополнил правилно, дека вршел преправање, прецртување или додавање на некои податоци, или не ги приложил пропишаните документи - тој ќе му го врати, за да биде поднесен нов.

Доколку, пак, царинскиот орган утврди дека декларацијата е правилно пополнета, тогаш ќе го запише под одреден број (ќе ја регистрира) во Контролникот на декларациите, односно другите документи, а сите примероци и приложени исправи ќе ги завери со службен печат. Во зависност од видот на декларацијата, кон царинската декларација се приложуваат соодветни документи во врска со видот и асортиманот на стоката, вредноста, различните видови трошоци и др. За тие документи подоцна ќе зборуваме поопширно.

Подносител на декларацијата може да биде:

1. претпријатие или друго правно лице на кое гласи превозната исправа;
2. претпријатие или друго правно лице на кое е пренесено правото од превозната исправа;
3. претпријатие или друго правно лице што царинскиот обврзник го овластил или му дал диспозиција да поднесе декларација;
4. физичко лице (домашен или странски државјанин со живеалиште во Република Македонија), за стоки што ги увезува, односно прима преку овластено претпријатие или друго правно лице;
5. претпријатие или друго правно лице на кое, со решение на надлежна царинарница по службена должност му е наложено да поднесе царинска декларација и да плати царина и други увозни давачки за стоки привремено сместени под царински надзор, ако стоките неоцаринети ги пушти во слободен промет; за привремено увезени стоки што се користат за намени поинакви од оние заради кои привремено се увезени; и за стоки што се предмет на царински прекршок, а во прекршочната постапка не се одземени.

Со посебен акт на државен орган надлежен за прашањата на царините се утврдуваат царинските исправи кои, како официјални документи, задолжително се користат во царинската постапка. Утврдени се следните царински исправи:

1. ЕЦД за царински надзор
2. ЕЦД за извоз на стоки
3. ЕДД за увоз на стоки
4. ЕЦД за раздолжување на привремено извезени/увезени стоки
5. Декларација за царинска вредност - ДЦВ
6. Спецификација за зголемување/намалување на вредноста на консигнационите стоки
7. Лист за промена на податоци - Ј1ПГ1
8. Царинска пријава за увоз/извоз и провоз на стоки
9. Царинска проследница со која стоките се упатуваат на друга царинарница

Почнувајќи од 1 јануари 1994 година, во Република Македонија задолжително се применува еден специфичен документ. Тоа е единствениот царински документ - образецот ЕЦД и ЕЦД - БИС.

Оваа царинска исправа е стриктно пропишан образец (со утврдени димензии, бои, распоред на рубрики, вид на хартија, број на примероци и начин на печатење) што го пополнуваат извозниците, односно увозниците или од нив овластени лица (шпедитери и други), или транспортните претпријатија.

Во случај да се пријавуваат повеќе видови стоки кои се распоредуваат во повеќе од една тарифна ознака од Царинската тарифа, се пополнуваат и потребен број влошки на Образецот ЕЦД - БИС.

Всушност, со пропишувањето на оваа царинска исправа, техниката на царинското работење се приспособува на постапката што се применува во Европската Унија.

Со воведувањето на оваа исправа се прави чекор кон унификација на исправите и на царинската постапка, а се создаваат и услови за полесна електронска обработка на податоците во статистиката на надворешнотрговскиот промет, која се води преку Електронскиот сметачки центар при Царинската управа на Република Македонија.

1. ЕЦД ЗА ЦАРИНСКИ НАДЗОР

Образецот ЕЦД за надзор се состои од 4 листови (1, 4, 5 и лист без ознака):

- лист со број 1 (примерок со една копија која останува во царинарницата на земјата извозник (испратна царинарница);
- лист со број 4 (примерок во две копии, од кои едната за приемната царинарница, а втората за подносителот на образецот ЕЦД за надзор);
- лист со број 5 (примерок за потврдување на приемот на стоката)
- дополнителен лист без бројка на ознака со испишан текст "ЗА ИНТЕРНА УПОТРЕБА", а на грбот упатство за превозникот со изјава за превземање на обврските (тој лист во постапката царинарницата не го заверува). Листовите од образецот ЕЦД за надзор се обрабени од десната страна со обоен раб со широчина од 3 мм и тоа листот број 1 со црвена боја; листот број 4 со испрекината сина боја и листот број 5 со континуирана сина боја.

Ако со еден образец за надзор се пријавуваат повеќе видови стоки кои се распоредуваат во повеќе од една Тарифна ознака на царинската тарифа, заедно со образецот ЕЦД за

надзор се приложува дополнителен образец ЕЦД-БИС за надзор, со ист број листови како што има образецот ЕЦД за надзор.

Образецот ЕЦД за надзор се употребува во патниот сообраќај и тоа за: превоз на стока; упатување на стока; преупатување на стока; пријавување на стока и сместување во царински склад.

За превоз на стока низ царинско подрачје на Република Македонија се поднесува образец ЕЦД за надзор кој има три листа кои се обележени со број 1,4,5 и лист за интерна употреба.

- листот одбележан со број 1 го задржува влезната царинска испостава

- листовите обележани со броевите 4 и 5 ја придружуваат стоката до излезната царинска испостава.

- листот обележан со број 4 го задржува излезната царинска испостава за свои потреби, а со листот обележан со бројот 5 се потврдува прием на стоката на отпремната влезна царинска испостава, а со перфорираниот дел се потврдува приемот на стоката од превозникот.

- листот за интерна употреба, царинската испостава не го евендентира ниту го заведува, туку тој преставува вид на договор помеѓу подносителот на образецот ЕЦД за надзор и превозникот (на тој лист на грбот е отпечатено упатството за превозникот и изјава за преземање на обврските за превоз на стоката).

За упатување и преупатување на стоката се поднесува образец ЕЦД за надзор кој има 4 листа кои се обележани со броевите 1,3,4,5 и лист за интерна употреба.

- листот обележан со број 1 го задржува отпремната царинска испостава која ја упатува или преупатува стоката на друга царинска испостава.

- листите обележани со 3, 4 и 5 и листот за интерна употреба ја следат стоката до приемната царинска испостава и со нив се врши пријавување на стоката.

- листот обележан со број 4 (првиот примерок) го задржува премната царинска испостава, вториот примерок му се враќа на подносителот на ЕЦД за надзор, со листот обележан со број 5 се потврдува прием на стоката на отпремната царинска испостава, а со перфорираниот дел му се потврдува прием на стоката на превозникот.

ЕЦД за надзор се користи и за враќање на увозно неоцаринета стока во странство со поднесување на 4 листа (обележани со броевите 1,3,4,5 и лист за интерна употреба).

Пријавување на стока на внатрешна царинска испостава, која на граничната царинска испостава е пријавена со карнетот ТИР, се поднесува образец ЕЦЦ за надзор кој има 2 листа кои се обележани со броевите 3,4.

- првиот примерок од листот го здржува царинската испостава за свои потреби, а другиот лист му се враќа на подносителот.

За стоки кои се сместуваат под царински надзор (царински склади, сместувалишта, други магацини, други простори и простории), се поднесува образец ЕЦД за надзор кој има два листа кои се обележени со броевите 3, 4. од кои едниот лист, заверен од складиштарот дека стоката ја примил на чување, го задржува царинската испостава, а другиот лист го задржува складиштарот.

Кон пропишаните обрасци ЕЦЦ за надзор при провоз, упатување и преупатување, пријавување за царинење и сместување под царински надзор, подносителот задолжително приложува и фактура за вредноста на стоката, или изјава за вредноста со потпис и печат. Рубриците во ЕЦД за надзор се пополнуваат според пропишаното упатство. На пример, во рубриката 1 - ДЕКЛАРАЦИЈА, во првата подрубрика се впишува Т (транзит), во втората подрубрика шифрата 8 (пријава), а во третата шифра за видот на царинскиот надзор (1 - провоз; 2 - упатување или царинење во гранична царинарница; 3 - враќање на неоцаринети стоки во странство; 4 - преупатување на пријавена стока).

2. ЕЦД ЗА ИЗВОЗ

Образецот на ЕЦД за извоз и ЕЦД-БИС за извоз се состои од шест листови (1,2, 3 и 5):

- лист со број 1 (примерок во една копија) останува во царинарницата на земјата извозник.
- листот со број 2 (примерок во две копии) служи за статистички потреби и за потребите на Народната банка на Македонија.
- листот со број 3 (примерок во две копии) се враќа на извозникот, заверен од надлежните царински органи.
- листот со број 5 (примерок во една копија) се враќа на отпремната царинарница како доказ дека стоката ја преминала царинската линија (потврда за прием).
- два дополнителни листа со број 3 за потребите на извозникот (на пример, за остварување на правото на drawback и др.).

Листовите на образецот ЕЦД за извоз и ЕЦД-БИС за извоз се обрабени по десната страна со обоен раб со широчина од 3 мм; и тоа листот број 1 со црвена боја, листот број 2 со зелена боја, листот број 3 со жолта боја и листот број 5 со сина боја.

Образецот ЕЦЦ за извоз се користи за декларирање на стоките кои се распоредуваат во една тарифна ознака, а во случај на повеќе видови на стоки, се приложува дополнителен образец ЕЦЦ-БИС за извоз, со ист број на листови што ги има образецот ЕЦД за извоз. Со

еден образец ЕЦД за извоз, извозно може да се царинат стоки само со еден вид на извоз (редовен, привремен, компензација и сл.).

Со секој дополнителен образец ЕЦД-БИС за извоз се дозволува декларирање на три наменуванија, а со еден документ можат да се пријават најмногу 99 наменуванија.

И овој образец се пополнува според пропишаното упатство. На пример, во рубриката 1 - декларација, во првата подрубрика се запишува ЕХА (извоз), а во втората шифра во зависност од видот на извозот (1 - редовен извоз; 2 – привремен извоз; 3 - извоз на привремено увезена стока; 9 - изнесување на стока од консигнационен склад и други видови извоз).

3. ЕЦД ЗА УВОЗ

Образецот ЕЦД за увоз и ЕЦД-БИС за увоз се состои од пет листови (6, 7 и 8):

- листот со број 6 (примерок во една копија) - останува во царинарницата на земјата увозник.

- листот со број 7 (примерок во две копии) - служи за статистички потреби и за потребите на Народната банка на земјата увозник.

- листот со број 8 (примерок во две копии) - се враќа на увозникот заверен од надлежните царински органи.

- дополнителни листови со број 8 за потреби на подносителот заради обезбедување на одредени права во врска со увозот на стоката, односно заради спроведување на одредени постапки.

Листовите се обрабени по десната страна со испрекинат обоен раб со широчина од 3 мм : и тоа листот број 6 со црвена боја, листот број 7 со зелена боја и листот број 8 со жолта боја.

Образецот ЕЦД за увоз се користи за декларирање на стоки кои се распоредуваат во една тарифна ознака. Во случај со еден ЕЦД за увоз да се пријават повеќе видови на стоки, кои се распоредуваат на повеќе од една тарифна ознака на Царинската тарифа, заедно со образецот ЕЦД за увоз се приложува дополнителен образец ЕЦД-БИС за увоз, со ист број на листови како што ги има и образецот ЕЦД за увоз. Со еден образец, ЕЦД за увоз извозно можат да се царинат стоки само со еден вид на увоз (редовен, привремен и сл.).

Со секој дополнителен образец ЕЦД-БИС за увоз се дозволува декларирање на три наменуванија, а со еден документ можат да се пријават најмногу 99 наменуванија.

4. ЕЦД ЗА РАЗДОЛЖУВАЊЕ НА ПРИВРЕМЕНО УВЕЗЕНИ-ИЗВЕЗЕНИ СТОКИ

За раздолжување на привремено увезената односно привремено извезената стока, царинскиот обврзник или лицето кое што тој го овласти и поднесува на царинската испостава, ЕЦД за раздолжување на привремено увезени-извезени стоки. ЕЦД за раздолжување не може да се поднесе како посебен документ, туку само со ЕЦД за увоз или ЕЦД за извоз со кое се царини привремено увезена, односно извезена стока, освен во случај кога раздолжувањето се врши по службена должност или со решение на царинарница.

ЕЦД за раздолжување на привремено увезени стоки во рубрика 37 (постапка) секогаш мора да содржи шифра на постапка која што завршува со цифрата 1, (пример, 3253001), а ЕЦД за раздолжување на привремено извезени стоки во рубрика 37 (постапка) секогаш мора да содржи шифра на постапка која што завршува со цифрата 2 (пример 6226002).

ЕЦД за раздолжување на привремено увезени стоки се пополнува на истиот сет како и образецот ЕЦД за увоз.

ЕЦД за раздолжување на привремено увезени стоки се состои од четири листови (6. 7. 8 и дополнителни примероци за подносителот): листот со број 6 (примерок во една копија) - останува во царинарницата; листот број 7 (примерок во две копии) - една копија се приложува во ЕЦД со кое се царини привремено увезената стока или се прилага кон решението издадено од надлежната царинарница кога царинењето се врши по службена должност, а другата копија се доставува до Центарот за информатика и автоматска обработка на податоци при Царинската управа:

- листот со број 8 (примерок во една копија) - му се враќа на подносителот, заверен од надлежните царински органи.

ЕЦД ЗА РАЗДОЛЖУВАЊЕ НА ПРИВРЕМЕНО ИЗВЕЗЕНИ СТОКИ се состои од четири листови. Намената на секој лист е следната: листот со број 1 (примерок во една копија) - останува во царинарницата; листот со број 2 (примерок во две копии) - една копија се прилага во ЕЦД со кое се царини привремено увезената стока или се прилага кон решението издадено од надлежната царинарница кога царинењето се врши по службена должност, а другата копија се доставува до Центарот за информатика и автоматска обработка на податоци при Царинската управа; листот со број 3 (примерок во една копија) - се враќа на подносителот на ЕЦД за раздолжување на привремено извезени стоки заверен од надлежните царински органи.

5. ДЕКЛАРАЦИЈА ЗА ЦАРИНСКА ВРЕДНОСТ – ДЦВ

Претпријатијата и другите правни лица кои ќе поднесат образец ЕЦД за увоз (У4), (У6) или (У9), поднесуваат и декларација за царинска вредност (ДЦВ) и евентуално ДЦВ-1.

Образецот ДЦВ и ДЦВ-1 се пополнува во два листа, од кои првиот лист го задржува царинарницата, а вториот му се предава на подносителот на ЕЦД за увоз.

Ако по еден образец ЕЦД за увоз се пријавуваат повеќе од три наменуванија на стоки, кон образецот ЕЦД за увоз се приложува и онолкув број обрасци ДЦВ-1 колку што пријавени наменуванија.

Всушност, ДЦВ служи како помошен образец во кој подносителот самиот ги наведува и врши пресметка на сите трошоци во врска со увозот на одредена стока направени во странство (се засметуваат во царинската вредност) и во земјата (не се засметуваат во царинската вредност), за да ја пријави царинската основица.

6. СПЕЦИФИКАЦИЈА ЗА ЗГОЛЕМУВАЊЕ/НАМАЛУВАЊЕ НА ВРЕДНОСТА НА КОНСИГНАЦИОНИТЕ СТОКИ

Во случај странскиот принципал да изврши промена на вредноста на одделни видови на консигнациони стоки, држателот на консигнациониот склад, или од него овластено лице, е должен да поднесе спецификација за зголемување, односно за намалување на вредноста на консигнационите стоки на Образецот XVI- Спецификација за зголемување-намалување на вредноста на консигнационите стоки. Ако со една спецификација од став 1 на овој член се менува вредноста на повеќе видови консигнациони стоки кои се распоредени во повеќе од десет тарифни ставови на Царинската тарифа, се поднесува и потребен број влошки на образецот XVII/1-Спецификација за зголемување-намалување на вредноста на консигнационите стоки.

Оваа спецификацијата се поднесува во четири примероци од кои два задржува царинарницата, а два му предава на држателот на консигнациониот склад.

7. ЛИСТ НА ПРОМЕНА НА ПОДАТОЦИ – ЛПП

Ако во обрасците ЕЦД и ЕЦД-БИС, поднесени за која било од напред наведените намени, дополнително се менуваат податоците, врз основа на решение на царинарницата, кое е конечно во управната постапка, како и во случаи во кои некои од тие обрасци се

поништуваат врз основа на решение на царинарницата, царинскиот обврзник е должен да поднесе пополнет Лист на промена на податоци (ЛПП) заедно со примерок од образецот во кој се вршат промени.

Царинарницата донесува решение во царинска управна постапка и тој образец го регистрира под нов број. Се поднесуваат онолку примероци во колку примероци е поднесен образецот во кој се менуваат податоците. Со листот на промена на податоците се постапува на истиот начин како и со образецот во кој се менуваат податоците.

Ако треба да се изврши промена на повеќе од четири податоци, за секој натамошен податок се поднесува нов лист. Листот на промена на податоците, наместо царинскиот обврзник, го пополнува царинарницата:

- ако по службена должност донела решение во кое се менуваат податоците во обрасците;
- ако со решение донесено во постапката според член 230 од Законот за царини се менува наодот на царинарницата; и
- ако, во врска со управниот спор, се менува царинарницата.

По исклучок, ако се менуваат податоците поради тоа што стоките требало да се царинат на име на два или повеќе царински обврзници, односно два или повеќе договори, или во други случаи во кои измената не може да се изврши на еден образец, па истиот е поништен. врз основа на решение од царинарницата, царинскиот обврзник поднесува нови обрасци на исправи со точни податоци.

Ако во еден тарифен став се пријавени стоки кои требало да се пријават во повеќе тарифни ставови, се поднесува Лист на промена на податоците со кој се намалува количината и вредноста во одноското наименование, а за новите тарифни ставови се поднесува посебен образец на соодветна декларација, кој царинарницата го заведува во тековниот контролник под нов регистарски број.

Со Лист на промени на податоци не може да се додаваат или одземаат наименованија во образецот ЕЦД.

8. ЦАРИНСКА ПРИЈАВА ЗА УВОЗ-ИЗВОЗ И ПРОВОЗ НА СТОКИ

Оваа пријава се поднесува во три примероци, освен при спроведување на постапка со стока која се превезува во железничкиот сообраќај, кога се поднесува во четири примероци. Ако по една царинска пријава се спроведува постапка на повеќе од два видови на стока наведени во превозната исправа се поднесува потребен број на влошки на оваа царинска пријава.

Рубриците означени со броеви на царинската пријава ги пополнува подносителот на пријавата а рубриците означени со букви ги пополнува царинскиот работник на царинска испостава во која се спроведува постапката со стоката врз база на царинската пријава.

На царинската пријава, покрај потписот на секое лице кое учествува во постапката, се запишуваат, со печатни букви или со помош на штембил, и нивните имиња и презимиња.

9. ЦАРИНСКА ПРОСЛЕДНИЦА

Стоките можат да се упатуваат до друга царинарница и со Царинска проследница, која се поднесува во два примерока.

За таа цел се користат различни обрасци на оваа царинска исправа во одделни видови сообраќај и за одделни намени: во друмскиот транспорт - Образец XXII во транспортот со железница, железничката станица, кон пријавата за увоз и провоз на стоки, на царинарницата се поднесува железничка превозна исправа на која, во зелена боја е отпечатен штембилот на увозни царински стоки односно за провозни царински стоки на Образецот XXIII во воздушниот транспорт се поднесува посебен манифест на Образецот XXIV посебен стоковен манифест на царински стоки за упатување на багаж пристигнат со воздухоплов одвоено од сопственикот. на царинарницата и се поднесува посебен стоковен манифест на Образецот XXV Т посебен манифест на патнички багаж.

КАРNET TIR

Со одредбите на Царинската конвенција за меѓународен друмски превоз е регулирана царинската контрола на друмските превозни средства, на контејнерите и на стоките што се превезуваат врз основа на карнетот TIR, и тоа во сите видови транспорт, под услов еден дел од превозот да е извршен со друмски транспорт.

Всушност, со одредбите на Царинската конвенција за користење на карнетот TIR во меѓународниот транспорт, се регулирани следните основни прашања:

- 1° техничките услови што треба да ги исполнуваат моторните возила, приколките и контејнерите што се превезуваат со друмски моторни возила;
- 2° видовите на стоки што можат да се превезуваат со превозните средства што ги исполнуваат техничките услови за поседување на карнетот;

3° начинот на постапувањето на царинските органи при преминот на моторните возила што превезуваат стоки под овој режим и при ставањето на возилата и на стоките под царински надзор во провозот преку различни царински подрачја;

4° начинот и условите за обезбедување гаранција за царинските давачки во случај на неовластено постапување со царинските стока, односно неможноста да се изврши царинење и тие да се наплатат; итн.

Користењето на друмските моторни возила за меѓународен превоз на стоки врз основа на спомнатата Царинска конвенција е условено со издавање на одобрение од страна на надлежните царинарници во земјите потписнички на Конвенцијата.

Одобрението може да се издаде во фазата на користењето на друмските моторни возила, односно на приколките и контејнерите, но такво одобрение може да се издаде уште во фазата на производството на возилата, односно на приклучоците.

Царинарницата може да одобри употреба на еден карнет за повеќе контејнери натоварени на едно возило, како и за комбинација на повеќе возила.

Одобрение се издава по правило за превоз на стоки што можат да бидат затворени во друмското моторно возило.

Меѓутоа, царинарницата може да издаде одобрение за користење на карнетот TIR и при превоз на кабасти стоки што не можат да се затворат во возилото, но само под услов да можат да се стават царински белези што ефикасно спречуваат замена или друго неовластено постапување со царинските стоки.

а. Неопходни технички услови

Секоја надлежна царинарница може да издаде одобрение за меѓународен превоз со користење на карнетот TIR водејќи сметка за техничките карактеристики, конструкцијата и опремата на друмските моторни возила, на приклучните возила и на контејнерите што се превезуваат.

Минимум технички услови што, според Царинската конвенција за карнетот TIR мора да ги исполнува одредено возило за да се издаде одобрение од страна на царинарницата, се следните:

1° конструкцијата на моторното возило, односно на приколката и контејнерот, да биде таква да можат лесно да се стават царински белези;

2° во возилото да не постојат никакви скриени простори во кои би можеле да се сместат стоки, со цел да не може да се изврши царинска контрола, односно тие да не можат да се стават под царински надзор;

3° сите простори во кои се сместуваат стоките да бидат лесно достапни за царински преглед, во моментот на натоварот на возилото и при подоцнешните царински контроли;

4°од возилото, односно приколката или контејнерот, да не може да се извади од запечатениот дел, или во него да се внесе, никаква стока без да се остават видливи трагови, односно без да се повредат, оштетат или уништат ставените царински белези.

За друмските моторни возила што се веќе во користење, надлежната царинарница издава уверение за одобрување на превоз на стоки и со конкретно друмско моторно возило под царинска пломба, со рок на важење од две години, со можност важноста на уверението да биде продолжена.

Можноста и условите за издавање на уверение за користење на моторни возила за превоз на стоки под царинска пломба, се уредени во прилогот 2 на Конвенцијата TIR.

Решение за одобрение за користење на друмските возила што се произведуваат во серии од одреден тип, царинарницата издава на барање на производителот или на одреден корисник, под услов типот на конструкцијата и другите технички карактеристики на тие возила да им одговараат на техничките услови пропишани за меѓународен превоз врз основа на оваа Конвенција. Тоа, исто така, важи и за приклучните возила, како и за контејнерите.

Уверението за користење на возилата според Конвенцијата TIR се издава од страна на царинарницата откако моторните возила, во фаза на производство, како и оние што се во фаза на користење, ќе се прегледаат од стручна комисија за да се провери дали ги исполнуваат пропишаните технички услови.

Секое друмско моторно возило, за кое е издадено одобрение за користење на карнетот TIR, покрај регистерската табличка, мора да носи и табличка со ознака TIR. Оваа ознака е кратенка од францускиот назив за "меѓународен друмски транспорт" (Transport International Routier).

Плочката има правоаголен облик со пропишани димензии и е обоена со сина боја, а буквите, исто така со одредени димензии, се испишани со бела боја.

Плочката се става на предната и на задната страна на возилото.

Со оваа ознака, на видлив начин се означува дека е во прашање друмско моторно возило што учествува во меѓународен превоз на стоки врз основа на посебен царински режим.

Б.Превоз на тешки и кабасти стоки Според дефиницијата содржана во Царинската конвенција за карнетот TIR, под тешка и кабаста стока се подразбира секој предмет кој, заради својата маса, големина или вид, вообичаено не се превезува во затворени друмски возила, приколки или контејнери.

Меѓутоа, Конвенцијата дозволува и при превозот на вакви стоки да се користи царинскиот режим според карнетот TIR, но единствено ако надлежната отпремна царинарница, со конкретен увид, процени дека се стоките од таков карактер (тежина или димензии) што не можат лесно да се поместуваат или истоваруваат, односно во текот на целиот транспортен пат да може да се обезбеди нивна идентичност.

Втор критериум од кој зависи дали отпремната царинарница ќе одобри користење на овој режим е можноста на царинските стоки кои во превозот не се затворени, да се стави царинска ознака, или да се запечатат на начин да не може да дојде до никакво неовластено постапување со тие стоки.

в. Гаранции

Користењето на погодностите на царинскиот режим за меѓународен друмски транспорт според карнетот TIR со Конвенцијата е условено со одредување на гарант овластен од страна на секоја држава потписничка на Конвенцијата кој ќе ги издава карнетите TIR и финансиски ќе гарантира за царинските стоки што се превезуваат под тој режим.

Овластениот гарант одговара за стоките наведени во карнетот па и за оние што не се наведени а се наоѓаат во запечатениот дел на возилото или во контејнерот.

Во крајна линија одговорноста на овластениот гарант се состои во тоа што тој се обврзува, во случај на неовластено постапување со царинските стоки, нивно оштетување или исчезнување, наместо превозникот, односно сопственикот на царинската стока, да ја плати царината и сите други давачки.

г. Содржина и начин на користење на карнетот TIR

Друмските моторни возила што се снабдени со карнетот TIR и стоките што со нив се превезуваат подлежат на посебен, односно поедноставен режим на царински надзор и царинска контрола во сите земји потписнички на Конвенцијата.

Покрај кусото задржување на возилата при царинската контрола на граничните царински премини, со што се забрзува меѓународниот транспорт под овој режим и се остваруваат значителни финансиски заштеди, при преминот на царинските линии на различни земји, царинската стока што со нив се превезува не подлежи на обезбедување на вообичаени гаранции дека ќе бидат платени царината и другите давачки, што обично е обврзно при увозот на стоки по основ на редовен царински режим. Тоа е затоа што овластениот гарант во секоја земја потписничка претходно гарантира за плаќањето на царината и другите давачки.

Исто така, царинските стоки што се превезуваат со друмски моторни возила што го користат царинскиот режим по основ на карнетот TIR, при преминот преку царинската линија не подлежат на царински преглед, туку само на преглед на документите.

Овие специфичности во меѓународниот друмски превоз на царински стоки претставуваат основа на правилата за начинот на користење на карнетот TIR.

Карнетот TIR ги содржи следните општи податоци: правила за користење на карнетот; рок на важење на карнетот; број на карнетот; број на испратната и број на приемната царинарница; рубрика за идентификација на корисникот на карнетот TIR и за царинските стоки што се превезуваат.

Карнетот TIR го пополнува превозникот а кон него ги приложува другите транспортни документи, заради срамнување и заверување.

Исто така, транспортното претпријатие врши натовар на стоката, водејќи сметка распоредот на стоките во моторното возило, во случај да се работи за повеќе пратки што се истоваруваат на различни места, да биде таков што ќе овозможи, при истоварот на стоките што први се истоваруваат, да не мора да се истоваруваат и останатите стоки.

д. Царинска остапка кај превозот со карнетот TIR

Откако превозникот ќе го постави возилото натоварено со царински стоки на местото определено за царинска контрола во испратната царинарница и ќе и го предаде пополнетитиот карнет TIR и другите транспортни документи, испратната царинарница врши контрола на податоците во карнетот и во транспортните документи, ги срамнува со фактичката состојба на натоварените стоки и врши техничка проверка на моторното возило, односно на приколката и на контејнерите.

Потоа ги става царинските белези и го заверува карнетот на талонот и на купонот број 1.

Купонот број 1 го задржува и по хронолошки ред го запишува во Контролникот на излезните карнети TIR.

Цариникот што го извршил прегледот и срамнувањето го става својот потпис и печатот на царинарницата на дното на манифестот и на другите купони што се наоѓаат во карнетот.

Доколку отпремната царинарница е, едновремено, и излезна гранична царинарница, цариникот, покрај купонот број 1, го откинува и го задржува и купонот број 2.

Ако испратната царинарница во една земја не е едновремено и излезна гранична царинарница, тогаш талонот и купонот број 2 ќе го откине излезната гранична царинарница преку која возилото го напушта домашното царинско подрачје и заедно со купонот и со манифестот за стоката, ги доставува до испратната царинарница.

Испратната внатрешна царинарница, врз основа на манифестот и купонот број 2. го раздолжува превозникот во Контролникот на карнетите TIR.

Влезната попатна царинарница постапува како и испратната царинарница, со тоа што го пополнува и го заверува талонот и купонот број 1, односно купоните на наредните броеви. Излезната попатна царинарница го пополнува и го заверува талонот и купонот број 2, односно наредните купони со парни броеви, го откинува купонот и го испраќа до влезната царинарница заради раздолжување.

Дефинитивното царинење се врши во крајната приемна царинарница. Таа го пополнува купонот наменет за крајната царинарница и го враќа на влезната гранична царинарница во соодветната земја, заради раздолжување.

Царинска конвенција за привремен увоз со стоки - карнет АТА

Карнетот АТА е специфичен меѓународен транспортно-царински документ врз основа на кој може да се врши привремен увоз на одредени стоки според мошне упростена царинска постапка и без плаќање на увозни давачки. Кратенката АТА значи привремен увоз, и е изведен од француските зборови Admission Temporaire, односно од англиските зборови Temporary Admission.

Со употребата на оваа меѓународна исправа се избегнува обврската за поднесување на увозна царинска декларација за привремен увоз, односно кој било друг документ, што инаку се предвидени и се употребуваат при привремениот увоз на стоки заради облагородување и при нивен извоз по извршеното облагородување.

Според тоа, оваа исправа не се однесува на стоките што се наменети за обработка, доработка или преработка, односно заради поправка.

Всушност, карнетот АТА што сега се употребува во меѓународниот промет, претставува синтеза на повеќе верзии на овој меѓународен документ, што се употребувани за привремен увоз на одредени стоки меѓу различни земји. Сите тие документи се воведени врз основа на одредени меѓународни конвенции.

Со Царинската конвенција за привремен увоз потпишана во Истанбул, усвоен е, и од 1992 година широко се применува, карнетот АТА за привремен увоз на различни стоки, кои, заради одредени економски и други причини, често циркулираат во меѓународниот промет. Со оваа тпр. Истанбулска конвенција е овозможено, покрај привремениот увоз врз основа на спомнатите меѓународни царински конвенции, привремено да се увезуваат и други видови стоки, практично сите, освен оние наменети за облагородување.

Смислата на воведувањето и користењето на меѓународниот транспортно-царински документ - карнетот АТА, е да се олесни и да се забрза влегувањето и излегувањето на стоките што се предмет на оваа Конвенција во царинските подрачја во сите земји, потписнички на Истанбулската конвенција, со одбегнување, односно упростување на компликуваните царински формалности и потребата од голем број царински исправи при привремениот увоз.

Карнетот АТА се состои од корици и различни подврзани листови, технички направени да може едниот дел да се искине.

Различните листови се наменети: за царинските органи на земјата од која стоките привремено се извезуваат; за земјата во која тие привремено се увезуваат; за земјите низ кои се провозуваат; и, конечно, за царинските органи на земјата во која најпосле се враќаат. Царинските органи на секоја земја ги кинат соодветните листови, ги проверуваат и ги испраќаат, односно ги информираат соодветните царински органи на другите земји за движењето на стоките.

Карнетот АТА е со одредени димензии утврдени со Конвенцијата и е отпечатен на англиски или француски јазик, а може да биде отпечатен и на други јазици.

На кориците на карнетот АТА се наоѓаат соодветни рубрики за внесување на основните податоци.

На предната страна се наведуваат податоците за:

бројот на карнетот, називот на издавачот, односно гарантот; рокот на важноста; име и адреса на носителот на карнетот, односно на неговиот застапник; намена на стоките; држави во кои карнетот важи; датум на издавање, попис на носителот на карнетот и на овластеното лице на издавачот; и заверка на царинскиот орган на земјата на испраќањето на стоките.

На грбот на кориците на карнетот се наоѓаат рубриците за: заверка на царинските органи за поставените царински белези; главниот список на стоките (реден број, трговски назив, број на колетата, количина или тежина, вредност, земја на потекло и сл.).

На внатрешната страна од задната корица е отпечатено објаснувањето, односно упатството за употреба на карнетот и знак на Меѓународното биро за информации на трговските комори.

Листовите содржани во карнетот АТА се со жолта, бела и сина боја.

Жолтите листови - излезен лист за повторен увоз – се наменети за царинските органи на земјата од која стоките привремено се извезуваат, и на кои е утврден рокот во кој треба да се вратат.

Белите листови - влезен лист и лист за повторен извоз - се наменети за царинските органи на земјата во која стоките привремено се увезуваат и извезуваат.

Сините листови - провозни листови - се наменети за царинските органи на земјите низ кои стоките транзитираат.

Секој од листовите се состои од купони што ги кинат и ги задржуваат царинските органи по извршениот царински преглед, и од талони кои остануваат во карнетот.

На тој начин, стоките што се превезуваат со користење на карнетот АТА лесно циркулираат низ различни земји, а превозникот само го покажува карнетот на влезната и на излезната гранична царинарница на соодветна земја, царинските органи ги кинат подвижните листови и ставаат свој потпис и печат на деловите што остануваат во пачката.

Карнетите АТА ги издаваат одредени органи или организации во секоја земја потписничка на Конвенцијата. Тоа се, најчесто, трговските, односно стопанските комори на земјите членки.

Издавачот на карнетот, всушност се јавува како гарант дека царината и другите царински давачки ќе ги плати во случај да не бидат пополнети условите на привремениот увоз и транзит.

Рокот на важењето на карнетот АТА е различен во одделни земји. Кај нас тој рок изнесува една година, исто како и во Франција, а во некои земји само шест, па дури и три месеци.

Секоја стока што врз основа на карнетот АТА привремено се извезува од една земја, се превезува преку царинските подрачја на други земји и привремено се увезува во трета земја, на крајот мора да се врати во земјата од која привремено е извезена. Тоа се докажува со потврдата што на карнетот ја внесува царинскиот орган на земјата во која стоката била привремено увезена.

Услови за привремен увоз според карнетот АТА

Вообичаени услови за користење на карнетот АТА за привремен увоз на стоки се: кориците и влезниот лист да бидат соодветно пополнети и потпишани од издавачот на карнетот и носителот на истиот; карнетот да е вклучен во меѓународниот систем на гаранции и тоа да е назначено на кориците; извршениот преглед на стоките од списокот да е заверен од страна на царинскиот орган на земјата на привремениот извоз; да не истекло рокот на важење на карнетот; и при извозот на привремено увезените стоки, да може да се утврди нивната идентичност.

Царинење на стоките според карнетот АТА

При увозното царинење, стоките содржани во списокот на стоките составен на карнетот можат да се царинат со поднесување на карнетот на надлежната царинарница од страна

на носителот на карнетот, неговиот ополномоштеник, шпедитерот, или друго овластено лице.

Списокот мора да биде составен на англиски, француски, италијански или германски јазик. Иако, во принцип, не е дозволено на празното место на грбот на корицата да се внесуваат какви било податоци, во недостиг на простор во местото определено за список на стоките, може да се состави дополнителен список приклучен на корицата. Меѓутоа, тој список мора да биде составен на истоветен начин како и списокот на грбот на предната корица; редниот број на дополнителниот список да се надоврзува на последниот број од основниот список; а дополнителниот список да биде заверен со потпис и печат на овластен претставник на издавачот на карнетот.

При влегувањето на стоките во царинското подрачје на земјата во која привремено се увезуваат, царинскиот орган на влезната гранична царинарница треба особено да провери: дали сите податоци за стоките во списокот се правилно внесени и дали се исправни податоците за наменување на стоките, за тарифните броеви и ознаки, за количината и тежината, за вредноста и за потеклото на стоките.

Надлежната царинарница ги споредува податоците од увозниот лист со податоците од корицата и од списокот на стоките, ги прегледува стоките и, доколку констатира дека е се исправно, го пополнува делот од купонот "С" и талонот од увозниот лист, а потоа го запишува крајниот рок за враќање на привремено увезените стоки и датумот на престанокот на важноста на карнетот.

Доколку, при извозното царинење, стоките не се соодветно обележани за да може на неспорен начин да се утврди нивната идентичност, влезната царинарница е должна: на стоките да стави соодветни царински белези, да ги пополни рубриците 7 и 8 на грбот на кориците или на дополнителниот список со внесување на видот и бројот на царинските белези што самата ќе ги стави; да ги завери дополнителните царински белези; и сето тоа да го назначи на грбот на увозниот лист, во рубриците 7 и 8.

За стоките што привремено се увезуваат врз основа на карнетот АТА, влезната царинарница води посебен Контролник, во кој ги запишува пропишаните податоци од карнетот. Задржаните купони од увозниот лист ги заведува во Контролникот и ги сложува по хронолошки ред.

Претпријатието или друго правно лице, што привремено увезува стоки со користење на карнетот АТА, е должно да ги употребува само за намените заради кои привремено се увезени.

Во случај привремено увезените стоки да се употребуваат за други намени; да се изнајмуваат на други лица; да се продадат или да се употребуваат за намена различна од онаа која е наведена во карнетот - царинскиот орган на земјата на привремениот увоз може да покрене прекршочна постапка.

При извозното царинење на привремено увезените стоки, носителот на карнетот е должен да го пополни и потпише делот од листот наменет за повторен извоз и на царинарницата да и ги поднесе стоките и карнетот заради извозно царинење.

Царинарницата ги проверува сите податоци и ги прегледува стоките, за да констатира дали навистина се извезуваат стоките што привремено се увезени.

Доколку констатира потполна исправност на податоците, односно идентичност на стоките, излезната царинарница го пополнува ставот 1 од листот наменет за повторен извоз и истиот и го доставува на влезната царинарница во другата земја.

Носителот на карнетот може, во одредени случаи, да биде ослободен од обврската привремено увезените стоки да ги извезе.

Надлежната царинарница може да дозволи ослободување од оваа обврска во следните случаи: ако во меѓувреме лицето што привремено ги увезло стоките според карнетот АТА реши да ја промени намената на стоките и да изврши дефинитивен увоз (во тој случај царинарницата врши царинење на стоките и наплата на царината и на другите увозни давачки);

- ако стоките се уништени, одземени, или поради други причини не постојат и не можат да се вратат во странство; и

- ако стоките и се отстапуваат на царинарницата.

Во сите овие случаи, излезната царинарница внесува соодветни податоци во одредени рубрики во карнетот АТА извршените дејствија ги потврдува со потпис и печат, соодветните листови ги доставува на соодветната влечна царинарница, а карнетот му го враќа на носителот.

При провозот на стоките врз основа на карнетот АТА, влезната гранична царинарница на земјата на транзитот ги пополнува и ги заверува рубриците 1 до 3 од талонот и дел од сината провозна листа "С", а податоците ги внесува во Контролникот на карнетите АТА во провоз.

Излезната гранична царинарница ги пополнува и заверува рубриците 1 до 2 на талонот и делот од превозната листа "Д", го кине купонот и и го испраќа на влезната царинарница заради раздолжување.

Според тоа, карнетот АТА како транспортно-царински документ за привремен увоз на одредени стоки, во практиката може да се користи и како документ за меѓународен транзитен транспорт.

Со цел олеснувањата во движењето на царинските стоки низ царинските подрачја на повеќе земји да не се злоупотребат, односно да не се користат со цел да се избегне плаќање на царина и на други давачки со постапување со стоките спротивно од намената заради која привремено се увезуваат, со Конвенцијата е утврдено корисникот на карнетот АТА при неговото добивање да плати доста висок износ на кауција.

Рокот на важењето на карнетот АТА и крајниот рок за враќање на стоките во земјата од која се извезени, мораат да бидат стриктно почитувани.

Во случај привремено увезените стоки да не бидат вратени во одредениот рок, царинските органи на земјата во која стоките привремено се увезени, покренува постапка за нивно дефинитивно царинење и за тоа ја известува излезната царинарница на земјата од која потекнуваат.

ВИДОВИ ЦАРИНСКИ СИСТЕМИ

Царинскиот систем на секоја земја претставува израз на нејзината самостојност и независност, односно на нејзиното суверено право автономно да ги уредува односите во областа на царините и царинската заштита на своето стопанство. Суштината и карактерот на царинскиот систем, изборот и дефинирањето на институтите и инструментите, како и утврдувањето на конкретните царински режими, зависат од два основни фактора: од карактерот на општествено-економските и политичките односи во земјата и од степенот на развиеноста и структурата на нејзиното стопанство. Секоја суверена држава има свој специфичен царински систем односно дека има онолку царински системи колку што има земји. При обликувањето на својот царински систем, секоја земја, покрај своето автономно национално право како правен извор, го користи и конвенционалното право, како и меѓународните трговски обичаи и узанси.

3. ОПШТИ КАРАКТЕРИСТИКИ НА ЦАРИНСКИОТ СИСТЕМ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Во формално-правна смисла, царинскиот систем на Република Македонија е дефиниран со два основни системски закона: Законот за царините" (Царинскиот закон) и Законот за царинската тарифа. Со својата содржина и модерниот пристап во обликувањето на царинскиот систем, Законот за царините на сеопфатен и темелен начин ги дефинира сите релевантни институти и инструменти на царинскиот систем на Република Македонија и заедно со Законот за царинската тарифа претставува заокружена институционална целина. Притоа, основните системски решенија се втемелени врз сознанијата, принципите, критериумите и модалитетите што ги утврдила и што ги препорачува современата економска наука од областа на царините и царинската заштита.

Основен пристап во нашиот Закон за царините е во самиот закон правно да се регулираат основните институти, инструменти, постапки при царинскиот надзор и царинската контрола, како и сите други релевантни прашања. На тој начин, највисокиот законодавен орган на земјата јасно и конкретно ги регулира правилата на однесување на субјектите во надворешнотрговскиот промет во врска со царинската заштита, односно правата и обврските на царинските обврзници и на царинските и други државни органи. Така се обезбедува подолгорочна стабилност и сигурност на стопанските субјекти и нивната правна положба, а се избегнува евентуалниот волунтаризам на органите на извршната

власт и на другите државни органи. Меѓутоа, дел од правната регулатива во областа на царините, особено онаа во врска со спроведувањето на основните институти и инструменти, со изрични овластувања содржани во Законот за царините, ја донесува Владата на Република Македонија, министерот за финансии, директорот на Царинската управа, самостојно или во соработка со други надлежни органи.

Поделбата на пренесените надлежности и овластувања врз одделни органи и функционери не е извршена случајно.

Најнапред, постои одредена хиерархија во однос на пренесените надлежности и во однос на видот на подзаконските акти.

Владата, како највисок орган на извршната власт, донесува акти со кои се конкретизираат одредени правни институти и инструменти утврдени во Законот, но не може да ја менува нивната суштина, ниту да воведува нови права, обврски и одговорности кои не се утврдени во Законот.

Подзаконски акти што ги донесува Владата можат да бидат: одлуки, уредби и други акти.

Министерот за финансии врз основа на овластувањата што изрично му се утврдени во одделни членови од Законот за царините. Исто така, донесува одредени подзаконски акти, но овие акти се од "понизок ранг", односно со нив можат само да се конкретизираат одредени права како и постапки изрично утврдени во Законот, или поблиску да се пропишуваат постапките за остварување на тие права.

Подзаконските акти за чие донесување со Законот за царините е овластен директорот на Царинската управа, во основа се спроведени акти и акти од технички и организационен карактер (упатства, решенија, правилници и др).

Разликата меѓу надлежноста на законодавната, од една, и надлежноста на извршната власт, од друга страна, ќе ја разгледаме на примерот на институтот на Царинскиот систем ослободување од плаќање царина.

Со Законот за царините како општа е утврдена обврската за плаќање царина, и тоа со примена на конкретни стапки утврдени во Законот за Царинската тарифа.

Истовремено во самиот Закон за царините таксативно се наведени случаите во кои стоката што се увезува, извезува или превезува преку царинското подрачје се ослободува од плаќање царина (член 18 и 25 до 32), како и општата постапка за остварување на ова право. Меѓутоа, за сите случаи на ослободување од плаќање царина (освен за мал број директно наброени исклучоци при увозот и генерално утврдениот либерален извоз), Владата или надлежниот министер (главно за финансии) се овластуваат и задолжуваат да донесат соодветни подзаконски акти со кои само поблиску ќе се дефинира видот на предметите,

количината, вредноста или постапката за остварување на правото утврдено во Законот, но не можат да се конституираат НОВИ права.

За некои од царинските повластици утврдени во Законот за царините Владата донесува општа одлука со која се утврдуваат предметите, количините и вредностите на предметите за кои при увозот се применуваат царински повластици. Меѓутоа, за некои други повластици, Владата е задолжена поблиску да ги конкретизира со посебен акт. На пример, со член 27, став 9, од плаќање царина е ослободена Царинската управа за увоз на опрема, резервни делови и средства што не се произведуваат во Република Македонија, а се наменети за сузбивање на недозволен промет на оружје, муниција, експлозив и дрога. Но едновременно, со став .10 од истиот член е овластена Владата на Република Македонија, на предлог на министерот за финансии, да утврди за која опрема, резервни делови и средства може да се користи оваа повластица.

Во април 1998 година е донесен новиот Царински закон со одредба неговата примена да започне од 1 јануари 1999 година. Меѓутоа, по конституирањето на новата Влада во ноември 1998 примената на Законот е одложена за 1 јануари 2000 година, освен на делот што се однесува на делокругот, начинот на работа и организацијата на царинската управа. По својата концепција, овој Закон суштински се разликува од Законот за царините кој сеуште е во сила.

Пред се, карактеристично е значително поместување на ингеренциите од законодавната на извршната власт, дури и во случаи кога се работи за конституирање на суштински права, обврски и одговорности на субјектите. Таа ориентација се поврзува и во законското решение со кое царинската управа од самостоен орган на државната управа се трансформира во орган во состав на Министерството за финансии.

Од сегашниот законски текст се изоставени, или се нејасно дефинирани одредбите за царинските постапки во различни видови сообраќај и за сместувањето на царинските стоки. Во Законот е вградена материјата за царинските и слободните царински зони како и за вршењето на стопански дејности во нив.

Во законскиот текст се воведени нови поими и дефиниции со кои се доведуваат во прашање некои од суштинските институти, инструменти и режими на царинскиот систем (на пример: за царинскиот надзор, за царинската постапка, за сместувањето на царинските стоки и сл.; "царински дозволена употреба или користење на стоката", "царинска постапка со економски ефект" и сл.).

Земено во целина, законскиот текст е неконзистентен, на многу места противречен, нејасен, па и конфузен.

Царинење на стоките

Со одредбите за царинење на стоките детално се пропишуваат дејствијата во текот на царинската постапка во потесна смисла, односно процедурата според која постапуваат царинските органи во зависност од насоката на движењето на стоките кон царинското подрачје (увоз), од царинското подрачје (извоз), или премин преку нашето царинско подрачје (транзит).

Всушност, се работи за постапки во кои се применува општиот царински режим, или за таканаречен "редовен" увоз и извоз, како и транзит.

Постапката е утврдена како логичен след на дејствија на царинските обврзници, од една, и на царинските органи, од друга страна:

- поднесување на соодветна царинска декларација и други придружни документи;
- прием на декларацијата и на другите документи;
- формално-документарна контрола;
- преглед на стоките и споредба со документите;
- пресметување на царината и на другите давачки;
- ревизија;
- наплатување на царината и на другите давачки;
- дополнително пресметување, наплата или враќање на царината и на другите увозни давачки;
- дополнителна проверка на податоците за увезените стоки;
- присилна наплата на царината и на другите давачки;
- враќање на увезените стоки во странство, односно на извезените стоки во земјата; и
- издавање уверенија за распоредување на стоките во соодветни тарифни ставови.

Во оваа група правни норми, од аспект на царинење, односно плаќање царина, би можеле да се поместат и одредбите за снабдување на превозните средства во меѓународниот сообраќај.

Привремен увоз и извоз на стоки

Институтот "привремен увоз" односно "привремен извоз" во нашиот царински систем е регулиран во доста рестриктивна смисла, за разлика од царинските системи на некои развиени земји (на пример Франција и други земји членки на Европската Унија), во кои овој

специфичен царински режим опфаќа поголем број модалитети и е регулиран на пофлексибилен начин.

Инаку, со прописите се регулирани постапката и правните обврски на стопанските субјекти што привремено увезуваат, односно извезуваат, стоки во следните основни случаи: облагородување; поправка; увоз, односно извоз, на животни за приплод и на семе, посадочен и друг материјал за размножување на растенија; увоз на суровини, помошен материјал, полупроизводи, делови и склопови наменети за производство за извоз; увоз заради консигнациона продажба и сл.

Царински деликти

Во секое организирано општество, со правниот систем воопшто, па и со царинскиот систем, однесувањето спротивно од утврдените законски норми се санкционира со одредени санкции, во зависност од видот и тежината на деликтот. Целта на санкциите е прекршителите на утврдените правила на однесување да се присилат на нивно почитување, да поднесат одредени кривични или материјални последици и така да се одвратат од вршење на такви деликти во иднина.

Едновремено, пропишаните санкции имаат за цел да ги предупредат сите други субјекти дека, во случај на непочитување на законските и други прописи ќе се најдат во ситуација да претрпат одредени санкции.

Во текот на историскиот развој на општеството, односно на правните поредоци на различни земји се менувале формите и начинот на кршењето на правните норми, исто како и реакциите на државите на казнивите однесувања со цел да се заштити општеството и правниот поредок.

Можат да се разликуваат три вида царински деликти како и соодветни казни за нивно сторување: кривични дела, царински стопански престапи и царински прекршоци. Царински кривични дела

- Поим на царинско кривично дело

Законодавецот не дал изрична дефиниција на поимот "кривично дело. Веројатно се тргнало од општата дефиниција на поимот "кривично дело" во кривичното законодавство, според која кривично дело претставува општествено опасно дело.

- Видови царински кривични дела

Меѓутоа, можат да се разликуваат четири вида кривични дела:

- пренесување на посебно скриени стоки преку царинската линија без нивно пријавување, или на стоки чиј увоз е забранет;
- пренесување на стоки преку царинската линија со користење на оружје, во група, или со употреба на сила или закана за употреба на сила;
- организирање на групи или мрежи заради вршење на претходните кривични дела; и
- организирано растурање и препродавање на неоцаринети стоки.

Пренесување на стоки преку царинската линија

Пренесувањето на стоки преку царинската линија со одбегнување на мерките на царинскиот надзор се квалификува како општо кривично дело. Меѓутоа, секое пренесување на стоки преку царинската линија со одбегнување на мерките на царинскиот надзор не претставува кривично дело. За едно дејствие од овој вид да се квалификува како кривично дело, треба да се утврди дека лицето што го врши овој деликт професионално се занимава со таа дејност.

Се разбира, одбегнувањето на царинскиот надзор може да се манифестира на различни начини, но единствено намерното непријавување на стоката, односно нејзиното пренесување преку царинската линија на скриен начин, може да се смета за кривично дело. Тоа значи дека кривично дело постои кога стоките скриено се пренесуваат од лица кои тоа го вршат во вид на занимање (професионално шверцување).

Пренесување на стоки преку царинската линија од страна на вооружени лица

Овој вид кривично дело обично се формулира алтернативно, односно како дело чиј сторител е едно вооружено лице и како дело што го врши група лица кои не се или не мора да бидат вооружени, а нивната цел е преку царинската линија да пренесат стоки одбегнувајќи ги мерките на царинскиот надзор (на скрпен начин).

Притоа веројатно се тргнува од општата дефиниција дека за вооружено лице се смета лице кое со себе носи ладно или огнено оружје во моментот на преминувањето на царинската линија, без оглед дали за поседување или носење на оружјето има соодветна дозвола.

Групен обид за скриено пренесување на стоки постои во случај кога дејствието го вршат најмалку три лица и кога тие лица претходно се поврзале и се договориле за илегално пренесување стоки преку царинската линија.

Уште потежок вид на ова кривично дело претставува употреба на сила при илегалното пренесување на стоки. Притоа, под употреба на сила не се подразбира само случајот кога вооруженото лице, или лице од групата, само или заедно со другите, фактички употреби сила против царинскиот работник во намера да го спречи стоката да ја стави под царински надзор, туку под употреба на сила се подразбира и примена на одредени опојни средства (на пример, спрејови и сл.), хипноза или друго средство за онеспособување на царинскиот работник.

За постоење на ова кривично дело доволно е да се работи и за прв обид за пренесување на стока преку царинската линија на изложениот начин.

Пренесување на стоки од организирани групи или мрежа заради вршење кривични дела
И ова кривично дело може да се манифестира на два начина: како кривично дело илегално пренесување на стоки од страна на организирана група или кривично дело што се врши со помош на мрежа организирана за илегално пренесување на стоки преку царинската линија. Посебно остра кривична санкција за ова кривично дело е предвидена за организаторот на групата или мрежата за вршење на ова кривично дело. Под дејноста на организаторот, во смисла на општите одредени на кривичното законодавство, се подразбира неговата активност во организирањето на групата или мрежата, разработката на планот за илегално пренесување, на методите за дејствувањето на групата, односно мрежата и сл.

Организирано растурање на неоцаринети стоки

Под ова кривично дело се подразбираат дејствија за организирање мрежа на препродавачи или посредници во растурањето на неоцаринети (шверцовани) стоки.

Сторител на ова кривично дело е лице кое организира растурање на стока над која не е спроведена постапка на царинење, и тоа преку мрежа препродавачи или посредници. Сторители се и самите препродавачи и посредници.

Притоа, како кривични дела од овој вид се сметаат и оние кога препродажбата на илегално пренесените стоки се врши организирано на илегален начин, а сторителите се меѓусебно поврзани и со препродажба се занимаваат со цел да остварат одредена заработка.

Сторители на царински кривични дела

Сторители на царински кривични дела можат да бидат само поединци, односно физички лица, без оглед дали кривичното дело го вршат сами или во групи и без оглед дали се домашни или странски државјани.

Дури и во случај на дејствување во помали или во поголеми организирани групи, кривичната одговорност се утврдува за секој учесник во групата, во зависност од неговата улога и од тежината и од начинот на извршувањето на кривичното дело.

Се разбира, посебно голема кривична одговорност има организаторот, односно водачот на групата и нему му се изрекува најостра санкција.

Врз основа на утврдената лична одговорност, надлежниот суд на секој поединец одделно му изрекува соодветна кривична казна. Казната може да биде затвор и парична казна.

Висината на казната затвор, според нашиот Закон за царините изнесува до една година за полесни кривични дела, односно од една до осум години за потешки кривични дела.

- Постапка со стоките и превозните средства што се предмет на кривично дело

Стоките што се предмет на кривично дело се одземаат од сторителите. Во случај стоките што се предмет на кривично дело да не можат да се пронајдат и да се одземат, од сторителот ќе се наплати износ еднаков на царинската основица, зголемена за царината и другите увозни давачки.

Исто така со кривичната пресуда од сторителот се одзема и преносното, односно превозното средство, доколку било исклучиво наменето за вршење на кривичното дело.

Меѓутоа, превозното, односно преносното средство, може да се одземе доколку бидат исполнети еден или кумулативно два услова:

- доколку сопственикот знаел или можел да знае дека истото се користи за вршење на кривичното дело, односно дека знаел дека во возилото се наоѓаат скришни места што се користени за извршување на кривичното дело; и

- доколку вредноста на стоките што се предмет на кривичното дело е поголема од една третина од царинската основица што би се применила ако превозното, односно преносното средство, би било царинето во време на извршувањето на кривичното дело.

Царински стопански престапи

Под **царински стопански престап** се подразбира повреда на утврдените правни норми во доменот на стопанското и финансиското работење со која се предизвикани или можеле да бидат предизвикани потешки последици што се утврдени како стопански престапи.

- Видови царински стопански престапи

Како стопански престапи можат да се разликуваат следните недозволени дејствија:

1. занимавање со пренесување на стока преку царинската линија на начин смислено да се одбегне ставање на стоката под царински надзор;
2. непријавување на дроги (или суровини за производство на опојни дроги) во согласност со прописите за промет на овие производи, и покрај тоа што за промет на овие стоки има уредна увозна, односно извозна, дозвола (во случај на пренесување без дозвола деликтот се квалификува како кривично дело);
3. непријавување на оружје, муниција или експлозивни средства при пренесување преку царинската линија, и покрај тоа што е издадено одобрение од страна на надлежен орган; и
4. ако во царинската декларација односно исправите намерно се наведува поинакво потекло, квалитет, количина или вредност на стоките со цел да се одбегне плаќање на царина и други увозни давачки, односно тие да се платат во помал износ.

- Сторители на царински стопански престапи

Сторител на царински стопански престап може да биде претпријатие или друго правно лице кое се занимава со дејности квалификувани како стопански престапи.

Освен тоа, сторител на царински стопански престап е едновременно и одговорното лице во претпријатието или друго правно лице кое го извршило стопанскиот престап.

- Видови санкции

За деликтите квалификувани како царински стопански престапи обично се предвидуваат три вида санкции:

1. Парична казна за претпријатието, односно друго правно лице (најчесто во повеќекратен износ на пресметаната царина и другите давачки, или на царинската основица);
2. Одземање на стоката што била предмет на стопанскиот престап;
3. Одземање на превозното односно превозното средство кое исклучиво било наменето за нелегално пренесување на стоки, или се користени тајни и скриени места во него за илегално пренесување на стоки. Оваа санкција се применува (исто како и кај кривичните дела) во случај кога вредноста на стоката што е предмет на стопанскиот престап е поголема од една третина од вредноста на превозното, односно преносното, средство.

Освен тоа, можат да се изречат и заштитни мерки спрема претпријатието, односно друго правно лице, како и спрема одговорното лице во нив.

Заштитната мерка се состои во одредена временна забрана на вршење работи на надворешнотрговски промет на претпријатието, односно правното лице, како и на одговорното лице.

Царински прекршоци

Во царинското законодавство детално се утврдени видовите царински прекршоци, сторителите и казните за секој вид царински прекршок.

Постојат одредени сличности меѓу царинските стопански престапи и царинските прекршоци. Тие во основа се разликуваат според тежината и економските и правните последици што можат да настанат од овој вид царински деликти.

-Поим на царински прекршок

Царинските прекршоци претставуваат повреда на царинските прописи во смисла на одбегнување на одредени обврски од страна на царинскиот обврзник, лицата што ги држат царинските стоки и другите правни и физички лица.

Во правната наука можат да се сретнат различни систематизации на царинските прекршоци. Според општата систематизација, царинските прекршоци би можеле да се поделат во три групи: криумчарење, прикривање и царински неуредности.

Под поимот **криумчарење** би можеле да се подразберат прекршоците при чие сторување царинските стоки се пренесуваат на начин да бидат потполно недостапни (скриени) на царинските органи.

Под поимот **прикривање** се подразбираат прекршоците при чие сторување стоките им се достапни на царинските органи, но сторителот не ги пријавува со намера да одбегне царински надзор, односно плаќање царина.

Сите останати видови царински прекршоци, според оваа поделба, би спаѓале во царински неуредности.

- Сторители на царински прекршоци

Сторители на царински прекршоци можат да бидат:

- претпријатија и други правни лица, како и одговорните лица во нив и
- домашни и странски физички лица.

- Видови царински прекршоци

Царинските прекршоци можат да се групираат според различни критериуми, во зависност од сродноста на нивните белези, видот на сторителите, начинот на нивното сторување, нивното правно значење и економските последици итн.

Во Законот е извршена соодветна систематизација на царинските прекршоци, главно според сродноста на белезите и според сторителите, а во редоследот се тргнува од прекршоците што ги вршат правните лица.

Заради подобро разбирање на природата и карактерот на царинските прекршоци, би можеле да ги групираме во шест групи:

- (1) Царински прекршоци сторени со непријавување на стоки;
 - (2) Царински прекршоци заради одбегнување на царински надзор;
 - (3) Царински прекршоци со кои се повредуваат царинските прописи за царински повластици;
 - (4) Царински прекршоци сторени со неточно пријавување на царинска стока;
 - (5) Царински прекршоци со кои се отежнува наплата на увозната царина и другите давачки;
- и
- (6) Царински прекршоци со ставање во промет на стоки со кои е извршен царински прекршок.

4. ОРГАНИЗАЦИЈА НА ЦАРИНСКАТА СЛУЖБА ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА (ОСНОВАЊЕ И НАДЛЕЖНОСТИ)

Царинската служба е основана како самостоен орган на државната управа на Република Македонија, со посебен закон што го донесе Собранието на Република Македонија, на седницата од 14 април 1992 година - Законот за царинска управа.

Со Законот за царините само на индиректен начин и глобално се одредени надлежностите и начинот на работењето на царинската служба. Меѓутоа, со Законот за царинската управа е утврдено дека царинската служба на Република Македонија се организира како Царинска управа со статус на самостоен орган на државната управа.

Меѓутоа, со новиот Царински закон, Царинската управа е дефинирана "како орган надлежен во областа на царините", кој е "во состав на Министерството за финансии". Притоа, во Законот е вградено едно хибридно решение според кое релативната самостојност се изразува со тоа што Царинската управа има својство на правно лице и што директорот на Царинската управасамостојно го "врши приемот и распоредувањето на царинските службеници".

Општа надлежност и делокруг на работа на Царинската Управа

Како орган на државната управата, "**Царинската управа**" е надлежна за вршење на контрола врз стоката, лицата и возилата кога влегуваат, транзитираат или ја напуштаат територијата на Република Македонија (чл. 10 од Царинскиот закон).

Царинската управа е надлежна за вршење на следните работи:

- пресметка и наплата на царини, прелевмани, даноци, акцизи и други давачки утврдени со закон во надворешнотрговскиот промет;
- водење на управна постапка по царински предмети;
- девизно-валутна контрола во меѓународен патнички и пограничен промет со странство;
- поведување постапка по прекршоци утврдени со овој и друг закон во вршење на работите од областа на царинската постапка;
- спречување на прекршоци во царинската постапка и спречување и откривање на девизни прекршоци, во врска со девизната контрола;
- наплата на мандатни казни по прекршоци утврдени со овој закон;
- истражување, спречување и откривање на царински прекршоци и поведување на постапка по истите пред надлежен суд;

- подготвување на нормативни акти од областа на царинското работење;
- примена на прописите од областа на надворешнотрговското работење;
- обезбедување податоци за извоз и увоз за реализација на статистички истражувања;
- организирање на царинскиот и информациониот систем на начин што овозможува размена, следење и стандардизирање на податоци со државни институции во и надвор од земјата и сите наведени надлежности, Царинската управа ги врши на начин и со постапка утврдени со законите и други прописи во областа на царинскиот систем, како и со примена на одредбите од Законот за организација на државната управа.

Во врска со раководењето и работата на царинската служба, во Законот е утврдено дека со Царинската управа раководи директор на Царинската управа, кого го именува и разрешува Владата на Република Македонија и дека директорот има заменик, кого, исто така, го именува и разрешува Владата.

а. Општи права и обврски

Царинските службеници ги имаат следните општи права и обврски:

- да запираат контролираат и претресуваат лица и нивни превозни средства на целата територија на Република Македонија (начинот и постапката за вршење на контрола и претрес се уредува со акт на Владата на Република Македонија);
- ако тоа се бара, да се идентификуваат со службена легитимација;
- кога непосредно работат на оперативни задачи или на меѓународен премин, да носат и да употребат огнено оружје, под услови определени со закон;
- да имаат пристап до меѓународни простории наменети за сортирање во поштите и компаниите за брз курирски пренос за наоѓање на стока и за примена врз нив на стапки за наплата на царини и други давачки и трошоци во царинската постапка што се применува, при што доверливоста на поштата не смее да биде нарушена под никакви околности;
- да имаат пристап во железнички станици, платформи, вагони, ранжирни станици и други делови кои се под надлежност на железницата, аеродромските згради и полињата, со цел за примена на овој закон;
- ако постои основано сомнение дека некое лице пренесува опојни средства и друга криена стока во неговото тело, да можат тоа лице да го подложат на медицински и други испитувања со цел да се открие опојното или другото скриено средство;
- да вршат преглед во сите места, а во приватен стан со судски налог, каде што се претпоставува дека се наоѓаат стоки или документи што се однесуваат на прекршоци, при што можат истите да ги задржат привремено;

- да побараат податоци и документи со кои располагаат други државни органи и организации;
- да побараат доставување на документи и податоци од учесниците во постапката, а се однесуваат на постапките на нивните служби;
- да ги следат сторителите на царински прекршоци, а во случај на затекнување на извршување на прекршок имаат право на задржување на сторителот на прекршокот согласно со условите предвидени со закон;
- да вршат контрола и на претходно царински контролирани испораки на предмети според услови определени со ОВОЈ или друг закон;
- да побараат помош и заштита од полициски и погранични воени единици во постапки кои се однесуваат на иследување, контрола, сузбивање на криумчарење, откривање на царински прекршоци и други казниви дела и др.

Со одредбите на Законот за царинска управа е утврдено работниците во Царинската управа задолжително да носат службена облека, а нејзиниот изглед, ознаките, времето и начинот на користење ги пропишува Министерот за финансии со посебен акт. Доколку е потребно за откривање или спречување прекршоци, царинските службеници можат да работат и во цивилна облека.

На работниците на Царинската управа кои вршат оперативни задачи при прометот со странство, царинење и царински надзор, надзор врз работата на царинарниците, царинско-управна и прекршочна постапка, контролно-ревизиони работи, сузбивање на криумчарењето и др., им се издава службена легитимација.

Организација на царинската управа

Внатрешната организација и начинот на работата на царинската служба на Република Македонија се утврдени и детално разработени со посебен акт што го донесува Министерот за финансии - Правилник за организација и работа на Царинската управа.

Со Правилникот се утврдуваат два вида организациони единици во рамките на Царинската управа: основни и внатрешни. Утврдени се шест основни и поголем број внатрешни организациони единици во рамките на основните единици. Основни организациони единици на Царинската управа се четири сектори и три царинарници. За секој од секторите во Правилникот детално се наброени работите што спаѓаат во нивен делокруг, а надлежностите и задачите натаму се разработени за секоја од организационите единици во состав на секторите. Делокругот и конкретните задачи на секој сектор и на секоја

внатрешна организациона единица во него, во Правилникот се набележани по одреден логички редослед и во согласност со проблематиката што се покрива со работата на соодветниот сектор.

Со Правилникот за организација и работа на Царинската управа се утврдени: Царинарница Скопје, Царинарница Куманово, Царинарница Штип, Царинарница Гевгелија и Царинарница Битола. За секоја царинарница се утврдени внатрешната организациона структура и делокругот на работењето.

Основни организациони единици на Царинската управа се:

1. Сектор за царинско-правни работи
2. Сектор за контрола и истраги
3. Сектор за организација, кадровски, финансиско материјални и имотно правни работи
4. Сектор за информатика
5. Царинарница Скопје
6. Царинарница Куманово
7. Царинарница Штип
8. Царинарница Гевгелија и
9. Царинарница Битола

СЕКТОРОТ ЗА ЦАРИНСКО - ПРАВНИ РАБОТИ ги врши следните работи:

- ги следи и ги анализира примените на царинските, надворешно-трговските, девизните и другите прописи кои се применуваат во царинската постапка; ја следи и анализира царинската политика;

- дава стручна помош на другите сектори и на царинарниците во врска со царинско-управната, прекршочната и кривичната постапка;

- подготвува нацрти и прописи и упатства за работа кои ги донесува Директорот на Царинската управа, учествува во изготвување на нацрти и предлага прописи кои ги донесуваат други органи, а ги применува царинската служба. Подготвува материјали за меѓународни преговори и состаноци, соработка со други органи и организации за прашања од примена на прописите во царинската постапка и превземање мерки за правилно и благовремено на извршување на работите и работните задачи од делокругот на работата на органите на царинската служба;

- дава насоки за работа на царинарниците при откривање на кривични дела и царински прекршоци и дава насоки за постапување по тие случаи; врши застапување на Царинската управа пред сите правосудни органи, вложува правни лекови против судски одлуки, ја

следи судската пракса и обавува контакти со правосудни органи, МВР, инспекции и други органи и организации;

- проучува и ги следи промените на Царинската тарифа и на режимите и презема мерки во врска со сврстувањето на стоките во царинската тарифа и учествува во изготвување на материјали за меѓународни преговори и соработка;

- води тарифска документација за распоредување на стоките по Царинската тарифа и Списокот на режими;

- преку својата лабораторија, врши контролно хемиско-технолошко испитување на мостри од стоки;

- ја следи и проучува примената на прописите за царинската вредност и подготвува објаснувања за правилната примена и дава предлози за ратификација на меѓународни договори од овие области;

-дава стручна помош на царинарниците во постапката за утврдување на царинската основица;

Секторот ги има следните организациони единици:

1. Одделение за царинско управни, прекршочни, кривични и работи за застапување пред правосудните органи
2. Одделение за тарифа, вредност, ВАТ, потекло и надворешно трговски систем:
3. Служба за царинска тарифа
4. Служба за царинска вредност и ВАТ
5. Служба за царинска лабораторија
6. Служба за надворешнотрговски систем и потекло на стоки
7. Одделение за меѓународна соработка

1. Одделението за царинско управни, прекршочни, кривични кривични и работи за застапување пред правосудните органи ја следи и анализира примена на Законите и прописите кои се применуваат во царинската постапка. Кривичната постапка и прекршочната постапка, како и проблемите кои настануваат со примена на тие прописи, и предлага мерки за нивно решавање; дава стручна помош на другите одделенија и на царинарниците во врска со царинско управната и прекршочната постапка; врши непосредна контрола и анализа на работата на царинарниците во водењето на царинско управната постапка: подготвува и изработува нацрти и предлага Закони и други општи акти кои органите на царинската служба ги применуваат во царинската постапка; изработува прописи од надлежност на Директорот на Царинската управа кои се применуваат во

царинската постапка; врши непосредна контрола и дава насоки за работа на царинарниците при откривањето на кривичните дела и царинските прекршоци; врши застапување на Царинската управа пред сите правосудни органи и обавува потребни контакти со Јавно обвинителство, МВР, инспекциски органи и други органи и организации; врши прием на првостепени пресуди и вложува правни лекови против истите во сите судски постапки во кои Царинската управа се јавува како странка; ја следи и анализира судската пракса за решените предмети и ги известува сите организациони единици за ставовите и утврдената судска пракса од страна на Врховниот суд на Република Македонија.

2. Одделението за тарифа, вредност, ВАТ, потекло и надворешно - трговски систем учествува во подготовка на прописи од областа на царинска тарифа, царинска вредност, ВАТ и надворешно трговско работење и потекло на стоките; ја следи и анализира нивната примена; дава објаснување, инструкции и стручна помош на царинарниците по сложени прашања од надлежност на Одделението; врши контрола на работата на царинарниците од својата надлежност и учествува во стручното образование на царинските работници.

(1) **Службата за царинска тарифа** учествува во изработка на Царинската тарифа и Законот за Царинска тарифа, ја следи и анализира примената на Царинската тарифа и формите на увоз - извоз, ги следи прописите од областа на Царинската тарифа и учествува во нивната подготовка, дава објаснување и инструкции за распоредување на стоките според Царинската тарифа и издава уверенија за распоредување на стоките според Царинската тарифа, води тарифска документација за распоредување на стоките според Царинска тарифа, проучува странски искуства во врска со распоредувањето на стоките, ги следи материјалите на меѓународните тела за Царинска тарифа и учествува во подготовка на материјали за меѓународни преговори од областа на царинската политика, учествува во работата на меѓуресорски групи и комисии за прашања од делокруг на службата, учествува во контрола на работата на царинарниците од областа на службата, дава стручна помош на царинарниците за по сложени прашања од областа на Царинската тарифа, го анализира распоредувањето на стоките според Царинска тарифа и предлага соодветни мерки за надминување на присатните проблеми, учествува во стручно образование на царинските работници.

(2) **Службата за царинска вредност и ВАТ** ги следи прописите од областа на Царинската вредност и ВАТ и учествува во нивното подготвување, подготвува објаснувања и инструкции до царинарниците за прашања од делокругот на службата, ги следи и проучува материјалите од меѓународните организации и подготвува материјали за меѓународни преговори за прашања од Царинската вредност и ВАТ, ја анализира работата на

царинарниците од делокругот на Царинската вредност и ВАТ и предлага соодветни потребни мерки, учествува во контрола на царинарниците на полето на Царинската вредност и ВАТ, дава стручна помош на царинарниците за по сложени прашања од Царинската вредност и ВАТ, ги следи податоците за вредностите на стоките и берзанските промени и ги информира царинарниците, учествува во комисии и меѓуресорски групи за прашања од делокругот на службата, учествува во работата на Техничкиот Комитет за Царинска вредност и други меѓународни тела и припрема предлог - ставови по одредени прашања, се грижи за спроведување на Заклучоците на Техничкиот Комитет и други меѓународни тела, врши контрола на

Царинската вредност кај увозниците, учествува во стручно образование на царинските работници, контактира со странски царински администрации.

(3) **Служба за царинска лабораторија** врши хемиски и физички анализи за земените мостри на стоки, дава помош на царинарниците во поглед на распоредување на стоката и земање на мостри, учествува во работите на дополнителна контрола и посебни мерки на контрола од делокругот на службата, учествува во стручно образование на царинските работници.

(4) **Службата за надворешнотрговски систем и потекло** ги следи прописите од областа на надворешнотрговска политика и потекло на стоките и учествува во нивно подготвување, дава објаснувања и инструкции на царинарниците за примена на прописите, ги следи материјали на меѓународните тела од делокруг на службата и изготвува предлози за решавање на одредени прашања од областа на надворешно трговската политика и царинската заштита како и потеклото на стоките, врши анализа на работата на царинарниците од делокругот на службата како и контрола на царинарниците од аспект на правилна примена на прописите од делокруг на службата, врши проверка на издадени документи за потекло на стоките и контакти со странски царински администрации, дава стручна помош на царинарниците во врска со утврдувањето на потеклото на стоките, учествува во работата на меѓуресорски групи и други работни тела за прашања од областа на службата, ја следи проблематиката во врска со формите на увоз и извоз, учествува во стручното образование на царинските работници.

3. **Одделението за меѓународна соработка** посредува и ја развива меѓународната соработка на Царинската управа со останатите царински служби во светот и меѓународните организации; работи на стратегијата за пред пристапување, асоцијативно членство до степен на Европска интеграција на Царинската управа; работи според нормативите и препораките на меѓународното право. почитувајќи и имплементирајќи ги

соодветните конвенции, директиви, декларации, ги развива билатералните и мултилатералните односи на царинската служба за размена на информации и соработка, врши преводи за потребите на Царинската управа.

СЕКТОРОТ ЗА КОНТРОЛА И ИСТРАГИ ги врши следните работи:

- Самостојно и во соработка со останатите организациони единици во Царинската управа и царинарниците планира, организира, координира, контролира, истражува и ја анализира работата на царинската служба, учесниците во царинските постапки и лица кои учествувале со своите дејствија непосредно и посредно со стоки кои биле предмет на увоз, извоз и транзит;

- Врши контрола и истраги на внесување, изнесување и транзит на стоки и документи, превозни средства и лица, царински надзор, привремен увоз – извоз, царинење на стоки, царинско - управна и прекршочна постапка, наплата на давачки, финансиско и материјално работење и друго;

- Подготвува записници, извештаи и информации за најдената состојба при извршена контрола и истраги, дава стручна помош на царинарниците, учествува во изработка на прописи, упатства и објаснувања од надлежност на Царинската управа, остварува соработка со Буџетска, девизна и пазарна инспекција, МВР и други органи во врска со прописите во царинската постапка и презема мерки за отстранување на недостатоците: планира, иницира, организира и ги усогласува оперативните мерки на контрола со цел за откривање и сузбивање на криумчарење на опојни дроги, оружје, културни добра и стоки забранети за увоз и извоз.

- Собира и обработува информации, самостојно и во соработка со други државни органи, предлага и организира мерки на појачана контрола во пограничниот појас и во длабочина на царинското подрачје, следи и контролира контролирани пратки, превзема потребни мерки на контрола заради правилна примена на царинските прописи, извршува работи во областа на меѓународни спогодби за царинска соработка кои се однесуваат на повреда на царинските прописи. Секторот ги има следните организациони единици:

1. Одделение за контрола и ревизија
2. Одделение за истраги
 - 2.1. Служба за разузнавање
 - 2.2. Служба за истраги
 - 2.3. Мобилна служба

1. Одделение за контрола и ревизија врши контрола и ревизија самостојно и во соработка со Одделение за истраги во рамките на Секторот за контрола и истраги; планира, организира, контролира и ја анализира работата на царинската служба, учесниците во царинските постапки и лица кои учествувале посредно или непосредно при увоз, извоз и транзит на стоки и документи; царински надзор, привремен увоз и извоз, царинење на стоки, царинско управна и прекршочна постапка, наплата на давачки, материјално финансиско

работење и друго; изготвува извештаи и информации за најдената состојба од извршената контрола; дава стручна помош на Царинарниците; учествува во изработка на прописи во примена на царинското работење; остварува соработка со инспекциски служби во државата кои посредно или непосредно учествуваат со стоки кои се увезуваат, извезуваат или транзитираат преку царинското подрачје на Република Македонија; планира, иницира и организира мерки на контрола во царинарници, фирми и други учесници; следи и анализира извршување и превзема мерки на отклонување на недостатоци, извршува и други работи од областа на својот делокруг на работа што ќе му бидат определени од Директорот на Царинската управа и Раководителот на Секторот за контрола и истраги.

2. Одделение за истраги врши контрола и истраги самостојно и во соработка со одделението за контрола и ревизија во рамки на Секторот за контрола и истраги; планира, организира и истражува и ја анализира работата на учесниците и лицата кои посредно или непосредно учествуваат во увоз, извоз и транзит на стоки, стоки што се внесуваат, изнесуваат и транзитираат како и документи, превозни средства и лица; вршат истраги на стоки под царински надзор, привремен увоз и извоз, царинење и друго: подготвува записници, извештаи и информации за најдената состојба од извршените истраги; дава стручна помош на учесниците во постапките: учествува во изработка на прописи од областа на царинското работење во делот на истрагите. остварува соработка со инспекциски служби и судот; превзема мерки на отстранување на недостатоците, го прати нивното извршување; презема оперативни мерки на истраги со цел за откривање и сузбивање на криумчарење на опојни дроги и оружје, културни добра и стоки забранети за увоз и извоз; собира и обработува информации за стоки, учесници во постапка и лица; предлага и организира засилена контрола во пограничен појас и во длабочина на царинското подрачје; следи и контролира контролирани пратки, превзема мерки на контрола и истраги заради правилна примена на царински и други прописи во примена; извршува работи во областа на меѓународни спогодби за царинска соработка; врши и други

работи од областа на својот делокруг на работење што ќе му бидат определени од Директорот на Царинската управа и Раководителот на Секторот за контрола и истраги.

(1) **Службата за разузнавање** планира и организира активности од областа на разузнавање на криминални дејствија предизвикани со стоки кои се внесуваат, изнесуваат или транзитираат преку царинското подрачје на Република Македонија, односно стоките кои се увезуваат и извезуваат; врши активности на разузнавање на превозни средства и лица кои внесуваат, изнесуваат, односно превезуваат стоки преку царинското подрачје, посебно во царинскиот пограничен појас; сочинува записници, информации за најдени состојби; планира, организира и превзема мерки на контроли заради разузнавање на податоци со цел за спречување на сузбивање на криумчарење на опојни дроги и оружје и други културни добра, како и стоки кои се забранети за увоз и извоз; врши и други работи што ќе му бидат определени од Раководителот на Секторот за контрола и истраги и Началникот на Одделението за истраги.

(2) **Службата за истраги** планира и организира активности од областа на истрагите во однос на стоките кои се внесуваат, изнесуваат или транзитираат преку царинското подрачје; врши истраги над стоките кои се под царински надзор од нивното внесување до спроведување на одредена постапка предвидена со Закон; врши истраги на учесници во постапката со стоки при влез, излез и транзит, превозни средства и лица; сочинува записници и информации за најдени состојби; планира, организира и превзема мерки на истраги заради откривање и сузбивање на криумчарење на опојни дроги и оружје, културни добра и стоки забранети за увоз и извоз; врши и други работи што ќе му бидат определени од Раководителот на Секторот за контрола и истраги и Началникот на Одделението за истраги.

(3) **Мобилната служба** планира и организира активности од областа на проверка на стоки што се внесуваат и изнесуваат или транзитираат преку царинско подрачје на Република Македонија; врши проверка на превозни средства со кои се превезуваат стоките што се предмет на внесување, изнесување и транзит, како и проверка на документи кои ги пратат стоките и проверка на лица; врши засилена проверка на стоки затекнати во царинскиот пограничен појас, контролирани пратки и врши проверка на објекти во кои се претпоставува дека се наоѓаат стоки и документи нелегално внесени во царинското подрачје на Република Македонија; врши и други работи што ќе му бидат определени од Раководителот на Секторот за контрола и истраги и Началникот на Одделението за истраги.

СЕКТОРОТ ЗА ОРГАНИЗАЦИОНИ, КАДРОВСКИ, ФИНАНСИСКО-МАТЕРИЈАЛНИ И ИМОТНО-ПРАВНИ ОДНОСИ ги врши особено следните работи:

- ја следи работата и развојот на царинската служба; подготвува и изработува предлози и акти за организацијата и систематизацијата на работните места во царинската служба; ги изготвува општите акти на царинската служба и прописи за службената облека, службените ознаки, службените легитимации на царинските работници.; подготвува нацрти за развој и модернизација на царинската служба;
- изработува програми и извештаи за работата на царинската служба и за стручното оспособување на царинските работници; подготвува прописи за работните односи;
- врши планирање на потребни средства за нормално работење на царинската служба; изготвува годишни сметки на средствата добиени од Буџетот како и на остварените средства од сопствени приходи; врши книговодствено сметководствени работи; изготвува план и програма за набавки на материјали, стока и услуги за потребите на службата и врши набавки согласно Законот за јавни набавки; се грижи за стекнување и распределба на средствата за плати за вработените во царинската служба; се грижи за продажба на царинската стока; се грижи за наплатата на приходите од царина и други увозни давачки, данок на промет и акцизите; врши компјутерско раскнижување на наплатените приходи по видови на приходи и по правни субјекти; секојдневно врши уплата на приходот во корист на Буџетот на Републиката; врши поврат на царината и другите увозни давачки, данок на промет и акцизи; води евиденција за дополнителна наплата а за неплатените обврски во пропишан рок врши присилна наплата преку Заводот за платен промет.

Секторот ги има следните организациони единици:

1. Одделение за организациони, кадровски и општи работи;
 - 1.1. Служба за одржување и обезбедување на објекти, опрема и возен парк;
2. Одделение за стручно оспособување и информативна дејност;
3. Одделение за финансиско материјално работење и имотно правни односи;
 - 3.1. Служба за сметководство
 - 3.2. Служба за набавки и имотно правни односи
 - 3.3. Служба за продажба на царинска стока
4. Одделение за наплата на приходи (Буџет)

Организација и делокруг на работа на царинарниците

Во рамките на својот делокруг, царинарниците ги вршат особено следните работи:

- вршат царински надзор над стоките, патниците и превозните средства и царинење на стоката; контрола на стоката чиј увоз, односно извоз е регулиран; девизно-валутна контрола во меѓународниот патнички и пограничен промет;
- спречуваат и откриваат царински прекршоци, кривични дела и стопански престапи во царинската постапка;
- водат во прв степен управна и воведуваат прекршочна постапка;
- вршат и други работи и задачи, што со пропис и општи акти, на Директорот на Царинската управа им се ставени во надлежност.

Користена литература:

1. Атанасовски, Ж., Царинска политика
2. Атанасовски, Ж., Биљановска, Ј., “Царински систем”, Економски факултет-Скопје,2006;
3. Крстаноски, М., Смилевска, Д., “Царинско работење”.ФТУ-Охрид,2008;
4. Кулевски, Д., “Царинска тарифа”, Битола,2000;
5. Кикеровска, И., “Меѓународна економија”, Економски факултет-Скопје,2003;
6. Jokic , T., “Carinski sustav-carinski postupci I postupanja sa stranom I domacom robom”, Institut za javne finansije-Zagreb, 2007;
7. Царински закон бр.39/05;
8. Уредба за спроведување на царинскиот закон
9. Постапка на извозното царинење
10. Постапка на царинење на стока
11. Прирачник за транзит П-1
12. Упатство за транзитна постапка Б-1
13. А-8-5 Привремен увоз
14. Водич за царинење на стоки 2010
15. Водич за царинење на стоки 2012
16. Утврдување на царинската вредност на стоките
17. Закон за Царинска управа
18. Закон за царинска тарифа